

Specialioji ataskaita

ES parama anglių pramonės regionams

Mažai dėmesio skiriama socioekonominei ir energetikos pertvarkai

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI

Turinys

	Dalis
Santrauka	I–VII
Ižanga	01–21
Anglių sektoriaus veiklos mažėjimas ir poveikis energijos tiekimui bei užimtumui	01–06
Neigiamas anglių kasybos ir deginimo poveikis sveikatai, aplinkai ir klimatui	07–10
Mažėjanti valstybės pagalba anglių kasybos sektoriui	11–13
Didėjančių užmojų ES kovos su klimato kaita darbotvarkė	14–16
Anglių pramonės regionams skiriamos ES lėšos	17–21
Audito apimtis ir metodas	22–25
Pastabos	26–56
Darbo rinkos paklausa stiprino užimtumo perspektyvas, tačiau tam, kad būtų galima įvertinti, kaip anglių pramonės darbuotojai pasinaudojo ES finansuotu mokymu, nepakanka duomenų	26–32
Atleistiems darbuotojams sąlygos darbo rinkoje apskritai buvo palankios.	27–29
Atleistiems anglių sektoriaus darbuotojams buvo rengiami ES finansuoti mokymai, tačiau duomenų apie dalyvavimą juose trūksta.	30–32
Valstybės narės naudojo ES lėšas teritorinės sanglaudos reikmėms, tačiau jų nenukreipė anglių pramonės regionų pertvarkos tikslams pasiekti	33–48
Dauguma pertvarkos strategijų parengtos neseniai.	34–35
ERPF ir SF parama buvo galima naudotis, tačiau jos poveikis energetikos pertvarkai ir darbo vietoms buvo nedidelis.	36–43
ES neseniai labai padidino savo paramą anglių pramonės regionų pertvarkai.	44–48
Nepaisant bendros pažangos, kai kuriose valstybėse narėse anglis tebėra reikšmingas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų šaltinis	49–56

Deginant anglis išmetamas CO₂ kiekis sumažėjo, tačiau vietoj šalių viduje kasamų anglių kartais buvo naudojamos importuotos anglys arba kitas iškastinis kuras. 50–52

Valstybės narės iki šiol mažai dėmesio skyrė iš uždarytų arba apleistų anglių kasyklų išmetamam metanui. 53–56

Išvados ir rekomendacijos 57–63

Priedas

ES anglių gavyba ir sunaudojimas

Akronimai ir santrumpos

Terminų žodynelis

Komisijos atsakymai

Chronologija

Audito grupė:

Santrauka

I Daugelį dešimtmečių anglis buvo pagrindinis ES energijos šaltinis. Sumažėjus anglių gavybai, daugiausiai iki 2000 m. ženkliai sumažėjo šio sektoriaus darbuotojų skaičius. Pagal ES žaliąjį kursą užsibrėžta laipsniškai nutraukti anglių naudojimą energijai gaminti – tai pagrindinė sąlyga, kad būtų įgyvendinti iki 2030 m. užsibrėžti klimato srities tikslai, o iki 2050 m. būtų pasiekta, kad poveikis klimatui taptų neutraliu.

II Per mūsų auditą vertinta, ar ES parama veiksmingai prisidėjo prie ES regionų, kuriuose anglių pramonės veikla mažėja, socioekonominės ir energetikos pertvarkos. Atliekant auditą nagrinėta septynių ES regionų imtis ir iki 2021 m. antros pusės pagal 2014–2020 m. finansinę programą skirta daugiau kaip 12,5 milijardo eurų ES lėšų suma. Tikimės, kad mūsų nustatyti faktai ir pateiktos rekomendacijos padės ekonomiškai efektyviai įgyvendinti Teisingos pertvarkos fondo programas, pagal kurias siekiama sušvelninti socioekonominį poveikį ir poveikį aplinkai pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos ir, be kita ko, laipsniškai nutraukiant anglių naudojimą.

III Darome išvadą, kad teikiant ES paramą anglių pramonės regionuose mažai dėmesio skirta darbo vietų kūrimui ir energetikos pertvarkai ir kad, nepaisant bendros pažangos, kai kuriose valstybėse narėse anglis tebėra reikšmingas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų šaltinis.

IV Daugumoje per mūsų auditą nagrinėtų regionų atleistiems darbuotojams sąlygos darbo rinkoje apskritai buvo palankios. Atleisti anglių pramonės darbuotojai galėjo dalyvauti Europos socialinio fondo lėšomis finansuotuose mokymo kursuose, tačiau duomenų apie jų dalyvavimą trūksta. Darbo vietų, sukurtų šiuose regionuose tiesiogiai dėl Europos regioninės plėtros fondo finansuotų investicijų, skaičius buvo santykinai mažas, ypač palyginti su bendru tų regionų bedarbių skaičiumi. Nustatėme, kad daugumoje į mūsų imtį įtrauktų regionų finansuoti projektai energijos taupymui ar energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų išteklių pajėgumams reikšmingo poveikio nepadarė.

V Nuo 2018 m. Komisija teikia anglių pramonės regionams įvairių ekspertinę pagalbą. ES taip pat sukūrė 19,3 milijardo eurų biudžeto Teisingos pertvarkos fondą, tačiau finansavimo poreikių dydžio nevertino. Nustatėme fondo planavimo spragų, ir tai, kad valstybėms narėms buvo sunku panaudoti skirtą finansavimą veiksmingai pertvarkai paremti per nustatytą laikotarpį. Tai kelia riziką, kad lėšos, skiriamos pertvarkos socioekonominių ir aplinkos apsaugos sąnaudų naštai palengvinti, gali būti išleistos,

tačiau veiksminga pertvarka – neįvykti. 2022 m. prasidėjus Rusijos invazijai į Ukrainą ši rizika padidėjo dar labiau.

VI Nustatėme, kad deginant anglis išmetamo CO₂ kiekis labai sumažėjo, tačiau vietoj šalių viduje kasamų anglių kartais buvo naudojamos importuotos anglys arba kitas iškastinis kuras. Teikiami duomenys apie metano kiekį, išmetamą iš uždarytų ar apleistų kasyklų, nebuvo pakankamai patikimi. 2021 m. gruodžio mėn. Komisija paskelbė pasiūlymą šiam klausimui išspręsti. Audito metu nagrinėtose valstybėse narėse, išskyrus Vokietiją, iš uždarytų ar apleistų kasyklų išmetamas metanas energijos tikslais naudotas nedaug.

VII Komisijai rekomenduojame:

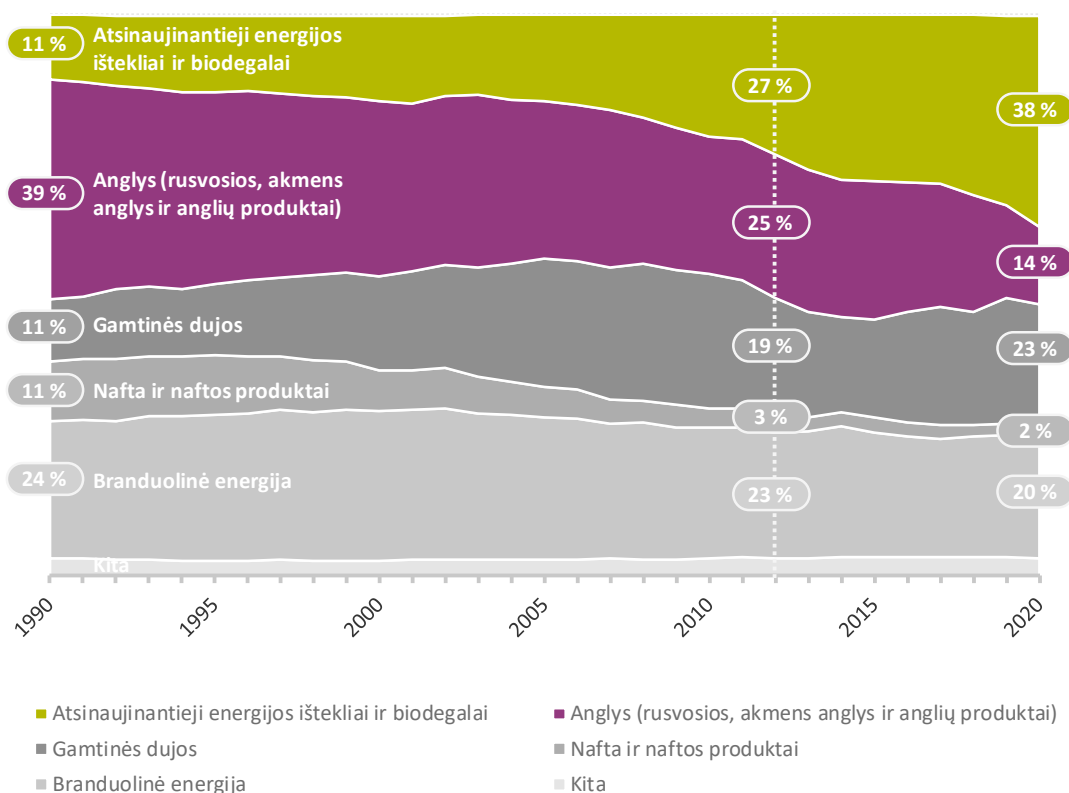
- 1) tikrinti, ar Teisingos pertvarkos fondas yra naudojamas veiksmingai ir efektyviai anglių pramonės ir daug anglies dioksido išmetančių regionų perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos socialiniam ir ekonominiam poveikiui mažinti, ir
- 2) dalytis gerosios patirties iš uždarytų ir apleistų anglių kasyklų išmetamo metano kiekio matavimo ir valdymo pavyzdžiais.

Įžanga

Anglių sektoriaus veiklos mažėjimas ir poveikis energijos tiekimui bei užimtumui

01 Anglys buvo svarbiausias Europos elektros energijos ir šilumos gamybos šaltinis iki 2013 m., tačiau vėliau jas pamažu išstūmė atsinaujinantieji energijos išteklių (žr. **1 diagramą**). 2020 m. naudojant anglis pagaminta elektros energija ir šiluma ES vis dar sudarė beveik 14 %¹.

1 diagrama. Pagaminamos elektros energijos ir šilumos dalis pagal kuro rūšis

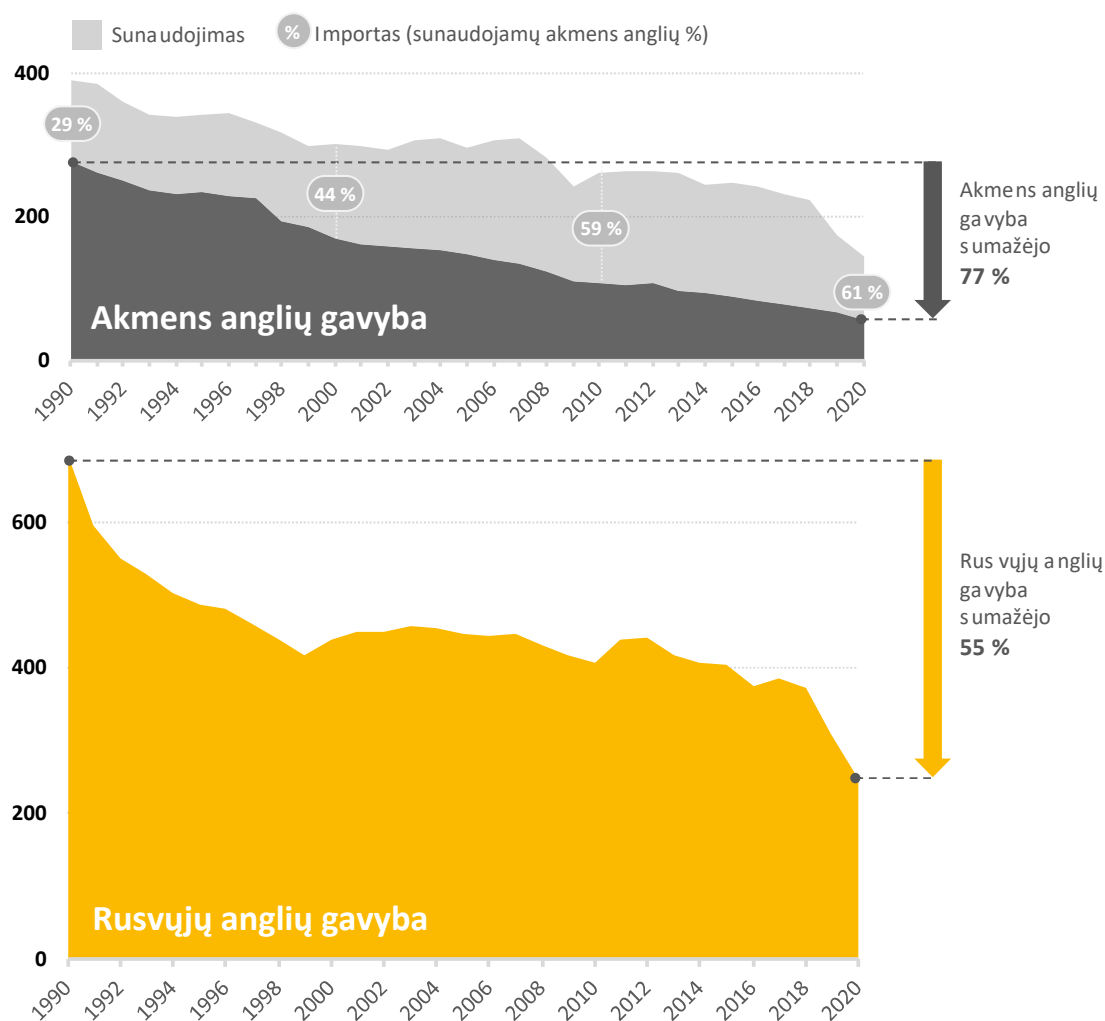

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato duomenimis.

¹ Eurostatas.

02 Anglys skirstomos į dvi pagrindines rūšis, tai – rusvosios anglis (įskaitant lignitą) ir akmens anglis (įskaitant energines anglis, koksines anglis ir antracitą). Rusvosios anglis daugiausia kasamos žemės paviršiuje įrengtose kasyklose (dar vadinamose atvirosiose kasyklose), o akmens anglis – požeminėse kasyklose. **2 diagramoje** pavaizduota anglių gavybos ir naudojimo raida nuo 1990 m. Rusvosios anglis kasamos ir naudojamos ES, jų importuojama nedaug.

2 diagrama. Anglių gavyba ir naudojimas ES 27 šalyse (milijonais tonų)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato duomenimis.

03 27 ES valstybėse narėse akmens anglių sunaudojimas sumažėjo nuo 390 milijonų tonų 1990 m. iki 144 milijonų tonų 2020 m. 2020 m. 61 % ES sunaudojamų akmens anglių buvo importuotos, iš jų beveik 54 % – iš Rusijos. **Priede** pateikta informacija apie anglių sunaudojimą ir gavybą 2010 m., 2015 m. ir 2020 m. pagal kiekvieną valstybę narę.

04 Remiantis 2021 m. tyrimu², 2018 m. 76 % ES sunaudotų anglių buvo naudotos elektros energijos ir šilumos gamybai, o 24 % – energijos ir medžiagų gamybai pramonės (daugiausia geležies ir plieno) sektoriuje.

05 Sumažėjus anglių gavybai, ženkliai sumažėjo anglių kasybos sektoriaus darbuotojų skaičius (žr. **1 lentelėje** pateiktus pavyzdžius). Didžiausias darbo jėgos sumažėjimas užfiksuotas iki 2000 m. Remiantis 2021 m. tyrimo duomenimis³, 2018 m. tiesiogiai anglių kasybos srityje dirbo apie 159 000 darbuotojų, anglimis kūrenamose elektrinėse – 49 000, dar apie 130 000 darbo vietų buvo tiekimo grandinėje. Tais metais anglių sektoriaus darbuotojai sudarė mažiau negu 0,2 % ES dirbančiųjų gyventojų.

---

² Europos Komisija, JTC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021 m., p. 61.

³ Europos Komisija, JTC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021 m., p. 2–4.

1 lentelė. ES 27 šalių pertvarkos laikotarpių pavyzdžiai ir pertvarkos poveikis užimtumui anglių kasybos sektoriuje

Valstybė narė (regionas)	Pagrindinis veiklos mažėjimo laikotarpis	Darbo vietų skaičiaus sumažėjimas veiklos mažėjimo laikotarpiu	Užimtumas 2018 m.***
Čekija (keletas regionų)*	1990–2000 m.	100 000	14 000
Vokietija (Rūro sritis)**	1957–1977 m.	350 000	7 800
Vokietija (Lužicos sritis, esanti Brandenburgo ir Saksonijos žemėse)**	1990–2000 m.	80 000	6 200
Ispanija (keletas regionų)*	1985–2015 m.	29 000	1 700
Nyderlandai (Limburgas)*	1965–1975 m.	75 000	-
Lenkija (Aukštutinė Silezija, Mažoji Lenkija ir Liublinas)*	1990–2002m	230 000	83 000

Šaltinis:

* IDDRI ir „Climate Strategies“, *Lessons from previous “COAL TRANSITIONS”*, 2017 m., p. 5.

** „GermanWatch“, *Transformation experiences of Coal Regions: Recommendations for Ukraine and other European countries, Complete Study*, 2020 m., p. 21.

*** Komisija, JTC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021 m., C priedas.

06 2021 m. Komisijos tyrimo ataskaitoje⁴ paaiškinta, kad anglių kasyklų uždarymą lėmė įvairūs veiksniai: neefektyvi ir brangi anglies gavyba, palyginti pigios importuojamos akmens anglis ir tarptautinėse rinkose vis didėjantys koksinių anglių kainų svyravimai. Atliekant tyrimą taip pat įvertinta, kad esama didelės rizikos, jog po 2020 m., kai nekonkurencingos kasyklos galbūt bus uždarytos, anglių kasybos srityje gali nebelikti apie 86 000 darbo vietų, sudarančių daugiau nei pusę šio sektoriaus darbo vietų.

⁴ Europos Komisija, JTC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021 m., p. 50 ir 65.

Neigiamas anglių kasybos ir deginimo poveikis sveikatai, aplinkai ir klimatui

07 Anglių kasyba ir deginimas daro didelį neigiamą poveikį sveikatai, aplinkai ir klimatui. Atliekant 2018 m. tyrimą⁵ padaryta išvada, kad esama nuoseklių įrodymų, jog anglių kasyba yra susijusi su įvairiomis šalia tų vietų, kuriose vykdoma kasybos veikla, gyvenančių žmonių ligomis.

08 Anglių deginimas neigiamai veikia daugelio ES vietovių oro kokybę. Europos aplinkos agentūros duomenimis, tarša smulkiosiomis kietosiomis dalelėmis (PM_{2.5}) 2019 m. ES sukėlė daugiau kaip 300 000 priešišlaikinės mirties atvejų⁶. Pagrindinis šių teršalų šaltinis – kietuoju kuru, įskaitant anglis, kūrenamos gyvenamųjų namų katilinės ir pečiai (2019 m. iš jų išmesta daugiau negu pusė viso PM_{2.5} kiekio)⁷.

09 Remiantis metinio ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų inventoriaus duomenimis⁸, apimančiais ir Jungtinę Karalystę bei Islandiją, anglių deginimui teko 15 % išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio (išskyrus išmetamą kiekį ir absorbentus dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo paskirties keitimo ir miškininkystės, taip pat išskyrus tarptautinės aviacijos išmetamą kiekį). Vykdamas anglių kasybą, visų pirma požeminėse kasyklose, taip pat išmetamas metano kiekis. Jo nesumažinus, šios dujos, nors ir mažesniais kiekiais, toliau išmetamos ir uždarius kasyklas. Įvertinta, kad vykdamas anglių kasybą ir uždarius anglies kasyklas išmetamas metano kiekis 2019 m. sudarė 0,7 % viso 4 067 milijonų tonų išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio CO₂ ekvivalentais⁹.

---

⁵ Cortes-Ramirez et al. „BMC Public Health“, *Mortality and morbidity in populations in the vicinity of coal mining: a systematic review*, 2018 m., p. 1.

⁶ EAA, *Air quality in Europe*, 2021 m.

⁷ EAA, *National Emission reductions Commitments (NEC) Directive emission inventory*, 2019 m. duomenys.

⁸ EAA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021*, 2021 m.

⁹ EAA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021*, 2021 m., p. 344.

10 Galimas neigiamas anglių kasybos poveikis aplinkai, be kita ko, apima kraštovaizdžio ir buveinių naikinimą, gruntinio vandens ir vandens taršą, dirvožemio eroziją, taršą cheminėmis medžiagomis ir dulkėmis. Be to, deginant anglis susidaro dideli kiekiai kietųjų atliekų, kurių sudėtyje yra tokių teršalų kaip gyvsidabris, uranas, toris, arsenikas ir kiti sunkieji metalai.

Mažėjanti valstybės pagalba anglių kasybos sektoriui

11 Valstybės pagalba – tai tiesioginė arba netiesioginė valstybės institucijų parama verslo subjektui arba organizacijai, suteikianti pranašumo prieš konkurentus. Pagal 2003–2010 m. laikotarpio sektoriui taikytinas taisykles¹⁰ buvo galima teikti valstybės pagalbą anglių pramonei, kad ES būtų užtikrintas energijos tiekimas. Remiantis 2014 m. tyrimo duomenimis¹¹, ES akmens anglių gamintojams 2000–2012 m. laikotarpiu išmokėta 87 milijardai eurų valstybės pagalbos.

12 2010 m. Taryba priėmė sprendimą dėl anglių sektoriui skirtų pereinamojo laikotarpio taisyklių, siekiant palengvinti nekonkurencingų anglių kasyklų uždarymą 2011–2027 m. laikotarpiu¹². Pagal šį Tarybos sprendimą valstybės pagalba laikoma suderinama su tinkamu vidaus rinkos veikimu, jeigu yra skiriama:

- anglių gavybos padalinių esamiems gavybos nuostoliams padengti (pagalba uždarymui) iki 2018 m., jeigu remiamos kasyklos bus uždarytos iki 2018 m. pabaigos;
- išlaidoms dėl įvykdyto arba būsimo (iki 2027 m.) anglių gavybos padalinių uždarymo padengti (pagalba ypatingosioms išlaidoms padengti). Prie išlaidų, kurioms padengti gali būti skiriama ši valstybės pagalba, rūšių priskiriamos socialinės paramos išmokos atleistiems arba anksčiau į pensiją išėjusiems darbuotojams ir išlaidos, susijusios su kasyklų pertvarkymu arba pritaikymu naudoti pagal kitą paskirtį.

¹⁰ 2022 m. liepos 23 d. [Tarybos reglamentas \(EB\) Nr. 1407/2002](#) dėl valstybės paramos anglies pramonei (OL L 205, 2002 8 2, p. 1).

¹¹ Jonek-Kowalska, Izabela, *State aid and competitiveness of the hard coal mining industry in the European Union*, 2014 m.

¹² 2010 m. gruodžio 10 d. [Tarybos sprendimas](#) dėl valstybės pagalbos nekonkurencingų anglių kasyklų uždarymui palengvinti (2010/787/ES) (OL L 336, 2010 12 21, p. 24).

13 Nuo 2011 m. Komisija paskelbė 21 sprendimą, priimtą dėl 10 valstybių narių, dėl atitikties 2010 m. Tarybos sprendimo valstybės pagalbos taisyklėms. Komisija mus informavo, kad aštuonių valstybių narių anglių kasybos įmonėms 2011–2020 m. laikotarpiu išmokėta beveik 19,3 milijardo eurų valstybės pagalbos.

Didėjančių užmojų ES kovos su klimato kaita darbotvarkė

14 2015 m. [Paryžiaus susitarime](#) nustatytas pasaulinis klimato kaitos švelninimo tikslas – užtikrinti, kad pasaulio temperatūros padidėjimas būtų gerokai mažesnis nei 2°C ir dėti pastangas, kad jis neviršytų 1,5°C. ES ir jos valstybės narės susitarimą ratifikavo 2016 m. 2019 m. Komisija paskelbė [komunikatą dėl Europos žaliojo kurso](#), kuriuo siekiama „pertvarkyti ES į teisingą ir klestinčią visuomenę, pasižyminčią modernia, efektyviai išteklius naudojančia ir konkurencinga ekonomika“. Pagal Žaliąjį kursą užsibrėžta laipsniškai nutraukti anglių naudojimą – tai pagrindinė sąlyga, kad būtų įgyvendinti iki 2030 m. užsibrėžti klimato srities tikslai, o iki 2050 m. būtų pasiekta, kad poveikis klimatui būtų neutralus.

15 2021 m. ES priėmė Europos klimato teisės aktą, kuriame nustatytas privalomas ES tikslas iki 2050 m. užtikrinti nulinį grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Jame taip pat nustatytas tarpinis tikslas iki 2030 m. grynąjį išmetamą teršalų kiekį sumažinti bent 55 % (palyginti su 1990 m.)¹³.

16 Po 2022 m. vasario mėn. prasidėjusio Rusijos įsiveržimo į Ukrainą Komisija pripažino, jog tuo atveju, jei 2030 m. energetikos ir klimato politikos tikslų bus siekiama toliau, šalims gali tekti trumpuoju laikotarpiu padidinti anglių naudojimą, kol bus pereita prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių, tam, kad būtų išvengta priklausomybės nuo gamtinių dujų. Komisija taip pat nurodė, kad ES turėtų paspartinti perėjimą prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių¹⁴.

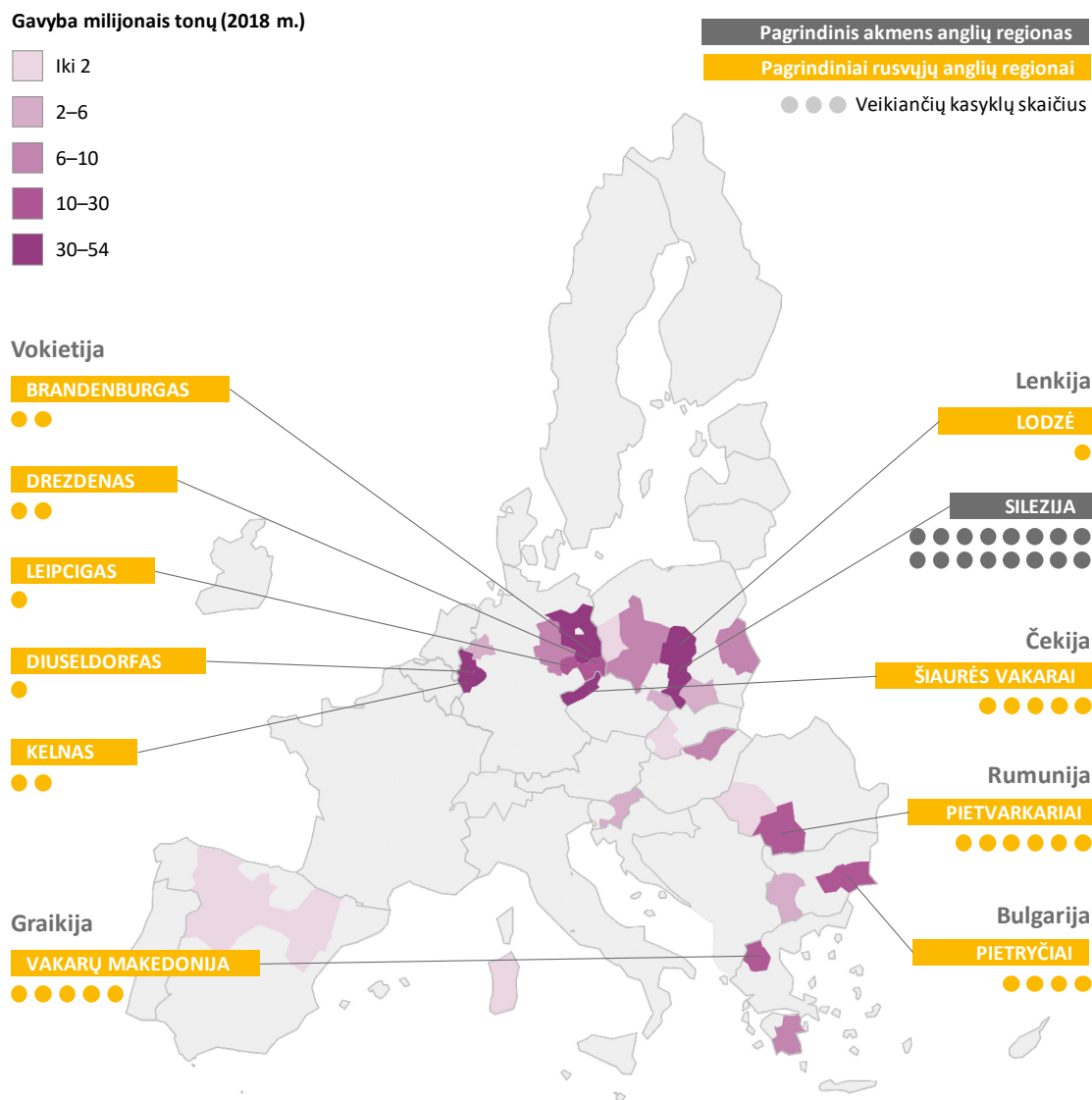
¹³ [Reglamento \(ES\) 2021/1119 dėl poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistemos \(Europos klimato teisės aktas\)](#) (OL L 243, 2021 7 9, p. 1) 1, 2 ir 4 straipsniai.

¹⁴ [Vykdomojo pirmininko pavaduotojo Frans'o Timmermans'o pastabos Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos \(ENVI\) komiteto posėdyje dėl karo Ukrainoje ir dėl poveikio ES klimato ir energetikos politikai](#), 2022 m. kovo 7 d.

Anglių pramonės regionams skiriamos ES lėšos

17 Anglių gavyba yra sutelkta tam tikruose ES valstybių narių regionuose. 2018 m. anglis vis dar buvo aktyviai kasama 29-iose NUTS 2 regionuose 11-oje ES šalių (žr. **3 diagramą**).

3 diagrama. Pagrindiniai ES anglių pramonės regionai

Šaltinis: Europos Komisija, JTC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021 m., p. 100–101.

18 Šie anglių pramonės regionai pasižymi skirtinga specifika.

- Vienuose regionuose anglių pramonė vykdoma didelėje geografinėje teritorijoje (kaip, pavyzdžiui, Ispanijos Astūrijos arba Lenkijos Silezijos regione). Kituose ji yra labiau koncentruota mažesnėse teritorijose (pavyzdžiui, Ispanijoje – Palensioje ir Leone, Rumunijoje – Žiu slėnio mikroregione).

- Vieni anglių pramonės regionai driekiasi apstatytose teritorijose, kiti – atokesnėse kaimo vietovėse.
- Vienuose anglių pramonės regionuose dažnai tiesiogiai su elektros energijos ir šilumos gamyba siejama anglių pramonė yra dominuojanti ūkio šaka, kituose – labiau įvairialypės pramonės dalis.
- Kai kuriuose anglių pramonės regionuose dėl jų geografinių ar socioekonominių ypatumų yra nemažai galimybių išnaudoti atsinaujinančiuosius energijos išteklius¹⁵.

19 Iki neseniai įsteigto Teisingos pertvarkos fondo (žr. 45 dalį) ES nevykdė jokios specialios buvusiems arba dabartiniams anglių gavybos regionams skirtos finansavimo programos. Vykdydamos socioekonominę ir energetikos pertvarkas, skirtas klimato srities tikslams įgyvendinti ir kasyklų uždarymo pasekmėms švelninti, valstybės narės ir regionai papildomai prie savo nacionalinio ir regioninio finansavimo galėjo naudotis šiais Europos struktūriniais ir investicijų (ESI) fondais:

- **Europos regioninės plėtros fondu** (ERDF), kurio 2014–2020 m. biudžeto asignavimą sudaro **228 milijardai eurų**, ekonominei ir socialinei ES sanglaudai gerinti mažinant regionų tarpusavio skirtumus. Prie pagrindinių paramos sričių priskirtos inovacijos, moksliniai tyrimai, skaitmeninė darbotvarkė, mažosios ir vidutinės įmonės ir mažo anglies dioksido pėdsako ekonomika;
- **Europos regioninės plėtros fondu** (ESF), kurio 2014–2020 m. biudžeto asignavimą sudaro **100 milijardų eurų**, tvariam ir kokybiškam užimtumui ir darbo jėgos judumui skatinti;
- **Sanglaudos fondu** (SF), kurio 2014–2020 m. biudžeto asignavimą sudaro **61 milijardas eurų**, skirtu 15 valstybių narių ekonominiams ir socialiniams skirtumams mažinti ir darniam vystymuisi skatinti. Fondo lėšomis remiamas transeuropinių transporto tinklų gerinimas ir projektai, patenkantys į ES aplinkos apsaugos prioritetų sritį.

20 Pagrindiniai valstybių narių strateginiai dokumentai, pagal kuriuos naudojamos šių fondų lėšos, yra partnerystės susitarimai ir veiksmų programos (VP). Vienos VP valstybėse narėse valdomos centralizuotai, kitos – regionų lygmeniu. Komisija teikia gaires, tvirtina planavimo dokumentus ir prižiūri, kaip jie įgyvendinami. Regioninės ir

---

¹⁵ Europos Komisija, JTC, *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth: Deployment potential and impacts*, 2020 m., p. 5.

nacionalinės institucijos yra atsakingos už anglių pramonės regionų socioekonominės ir energetikos pertvarkų planavimą ir įgyvendinimą ir už ESI fondų lėšų panaudojimą šiam tikslui.

21 Remiantis iš septynių į mūsų auditą įtrauktų regionų gauta informacija (žr. **4 diagramą**, pateiktą po **25** dalies), iš **19** dalyje paminėtų ESI fondų pagal 2014–2020 m. programą šių regionų projektams skirtas finansavimas sudarys daugiau kaip 12,5 milijardo eurų.

Audito apimtis ir metodas

22 Per šį auditą vertintas ES fondų vaidmuo įgyvendinant regionų, kuriuose anglių pramonės veikla mažėja, socioekonominę ir energetikos pertvarkas. Anglių pramonės regiono socialinė, ekonominė ir energetikos pertvarka – tai anglių pramonės regiono ekonomikos perorientavimo procesas, siekiant pakeisti dėl laipsniško anglių atsisakymo prarastas darbo vietas, sutaupyti energijos ir pereiti prie energijos šaltinių, kurie būtų suderinami su ES klimato srities tikslais. Šio audito rezultatais ir rekomendacijomis siekiama prisidėti prie to, kad Teisingos pertvarkos fondo (TPF) parama būtų įgyvendinama ekonomiškai efektyviai.

23 Nagrinėjome, ar teikiant ES paramą buvo veiksmingai prisidėta prie ES regionų, kuriuose anglių pramonės veikla mažėja, socioekonominės ir energetikos pertvarkų. Daugiausia nagrinėjome, ar:

- atleistiems su anglimis susijusių pramonės sektorių darbuotojams buvo rengiami reikiami mokymai ir teikiama reikiama pagalba;
- valstybės narės kartu su Komisija nustatė socioekonominio vystymosi poreikius ir ar nukreipė lėšas atitinkamiems tikslams siekti, ir
- iš energinių anglių išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažėjimas atitiko ES anglių gavybos mažėjimo tendencijas.

24 Audito metu nagrinėjome septynių ES regionų imtį. Vertindami, kaip buvo panaudotos ES lėšos 2014–2020 m., daugiausia dėmesio skyrėme Europos socialiniam fondui, Europos regioninės plėtros fondui ir Sanglaudos fondui. Taip pat tikrinome kitus veiksmus, kuriais remiami anglių pramonės regionai, įskaitant anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvą ir TPF steigimą. Tuo metu, kai atlikome auditą, buvo per anksti įtraukti **47** dalyje nurodytus teritorinius teisingos pertvarkos planus į mūsų darbo aprėptį.

25 Mūsų įrodymų šaltiniai:

- peržiūrėti dokumentai, pokalbiai su penkių Komisijos generalinių direktoratų (Konkurencijos, Energetikos, Užimtumo, Socialinių reikalų ir įtraukties, Regioninės ir miestų politikos GD ir Jungtinio tyrimų centro) atstovais ir su Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvos sekretoriatu;
- peržiūrėti duomenys apie ES anglių gavybą, naudojimą ir su tuo susijusį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, energijos vartojimo efektyvumą ir

atsinaujinančiuosius energijos išteklius, regionų gyventojų skaičių ir ekonominę padėtį (daugiausia Eurostato duomenys);

- o peržiūrėti įvairūs tyrimai, per kuriuos vertinta energetikos pertvarka, išmetamas metano kiekis ir bendra ekonominės plėtros padėtis į mūsų imtį įtrauktuose septyniuose anglių pramonės regionuose;
- o pokalbiai su atrinktų penkioms valstybėms narėms priklausančių septynių pertvarkomų anglių pramonės regionų atstovais (žr. [4 diagramą](#)), taip pat peržiūrėtos strategijos ir dokumentai apie ES lėšų panaudojimą 2014–2020 m. laikotarpiu. Šiuos regionus atrinkome pagal 2010–2018 m. uždarytų anglių kasyklų skaičių ir 2014 m. anglių kasybos pramonės darbuotojų skaičių.

4 diagrama. Atrinktų anglių pramonės regionų ypatumai

VOKIETIJA

LUŽICA
(tik Brandenburgui priklausanti jos dalis)

- Sudaro 5 NUTS 3 regionai (Kotbusas, Damė-Šprėvaldas, Elbė-Elsteris, Oberšprėvaldas-Lužica, Šprė-Neisė)
- 0,6 milijono gyventojų
- 3 600 kasybos darbuotojų

ČEKIJA

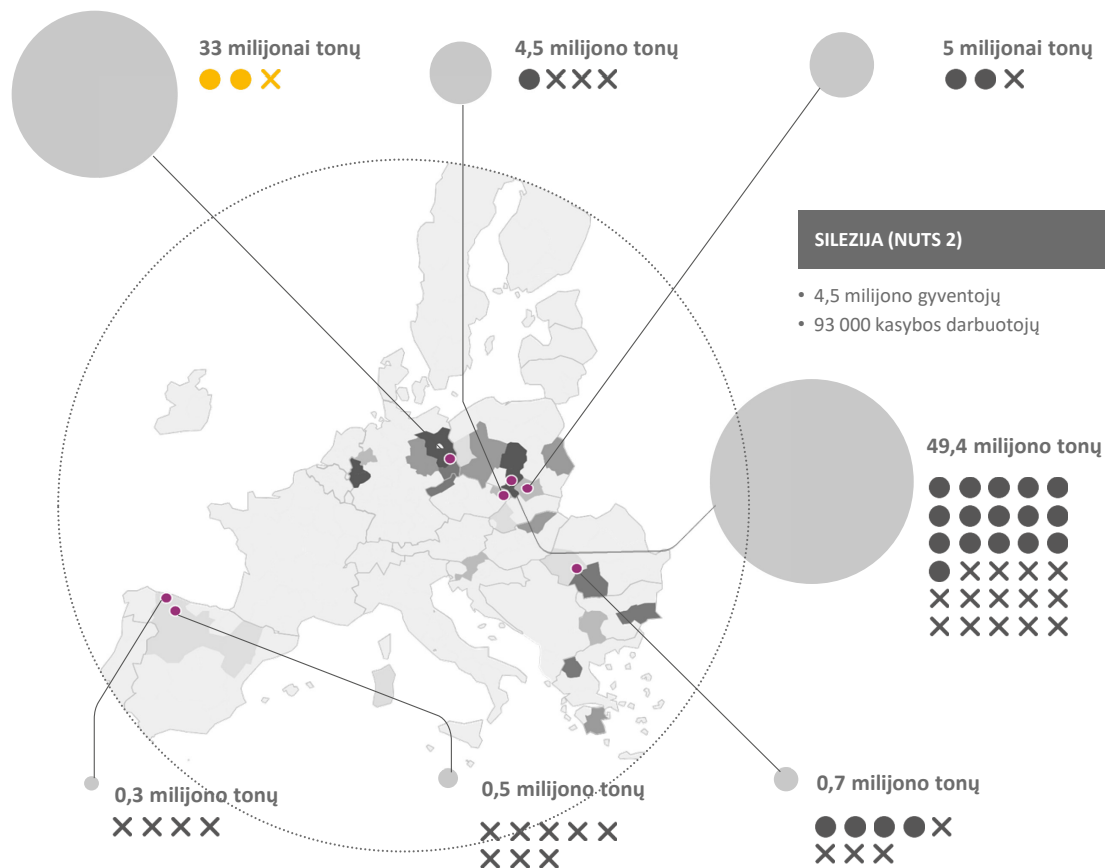
MORAVIJA-SILEZIJA (NUTS 2)

- 1,2 milijono gyventojų
- 14 700 kasybos darbuotojų

LENKIJA

MAŽOSIOS LENKIJOS REGIONAS (NUTS2)

- 3,4 milijono gyventojų
- 4 900 kasybos darbuotojų

ISPANIJA

ASTŪRIJA (NUTS 2)

- 1 milijonas gyventojų
- 2 400 kasybos darbuotojų

PALENSIJA IR LEONAS (ABU NUTS 3)

- Abu regionai yra Kastilijos ir Leono (NUTS 2) provincijos (NUTS 3)
- 0,6 milijono gyventojų
- 1 100 kasybos darbuotojų

RUMUNIJA

ŽIU SĖLNIS (MIKROREGIONAS)

- Hunedoaros apskrityje (NUTS 3), Vakarų regione (NUTS 2)
- 0,1 milijono gyventojų
- 4 700 kasybos darbuotojų

Pastaba: Kasybos darbuotojų skaičius nurodytas remiantis 2014 m. regioninių institucijų pateiktais duomenimis

akmens anglių regionai

rusvųjų anglių regionai

Anglių gavyba 2018 m.

2022 m. veikiančių kasyklų skaičius

2010–2021 m. uždarytų kasyklų skaičius

Šaltinis: Eurostatas, iš valstybių narių surinkti duomenys ir Europos Komisijos, JTC ataskaita *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021 m., p. 100–101.

Pastabos

Darbo rinkos paklausa stiprino užimtumo perspektyvas, tačiau tam, kad būtų galima įvertinti, kaip anglių pramonės darbuotojai pasinaudojo ES finansuotu mokymu, nepakanka duomenų

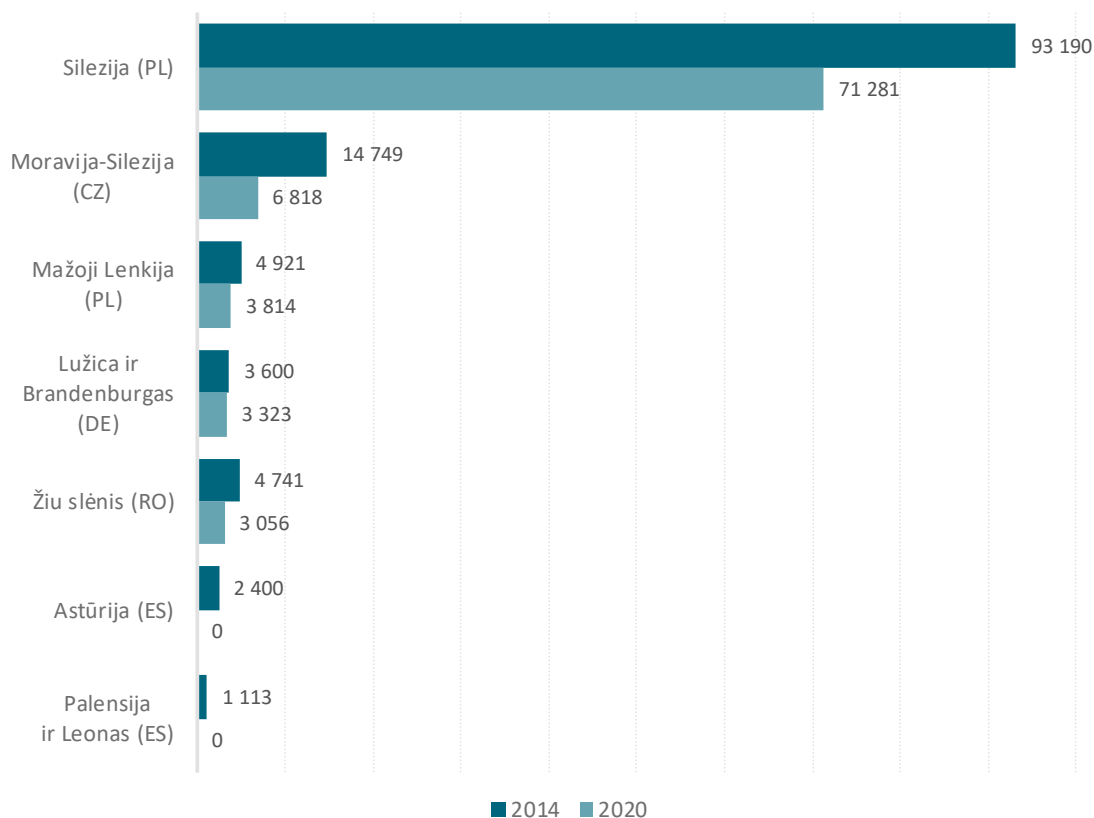
26 Nagrinėjome, ar valstybių narių institucijos rengė reikiamus mokymus ir teikė pagalbą atleistiems anglių pramonės darbuotojams. Vertinome, ar:

- o buvo siūloma pakankamai mokymų ir pagalbos siekiant padėti atleistiems darbuotojams susirasti naują darbą, atsižvelgiant į atleistų darbuotojų skaičių ir į regionų darbo rinkų padėtį, ir
- o yra duomenų, pagal kuriuos būtų galima įvertinti šios veiklos indėlį.

Atleistiems darbuotojams sąlygos darbo rinkoje apskritai buvo palankios.

27 Per mūsų auditą nagrinėtuose anglių pramonės regionuose 2020 m. tiesiogiai anglių kasyboje dirbusių darbuotojų skaičius sudarė mažiau kaip 2 % dirbančių gyventojų, išskyrus Sileziją (PL) ir Žiu slėnį (RO), kur tokių darbuotojų skaičius atitinkamai sudarė 4 % ir 14 %. **5 diagramoje** parodytas tiesiogiai anglių kasyboje dirbusių darbuotojų skaičiaus mažėjimas 2014–2020 m. Vienuose regionuose, pavyzdžiui, Lužicoje (DE) ir Silezijoje (PL), šio sektoriaus darbuotojų skaičius sumažėjo dėl natūralių svyravimų ir darbuotojų išėjimo į pensiją, kituose, pavyzdžiui, Moravijoje-Silezijoje (CZ), anglių kasybos įmonėms teko darbuotojus atleisti.

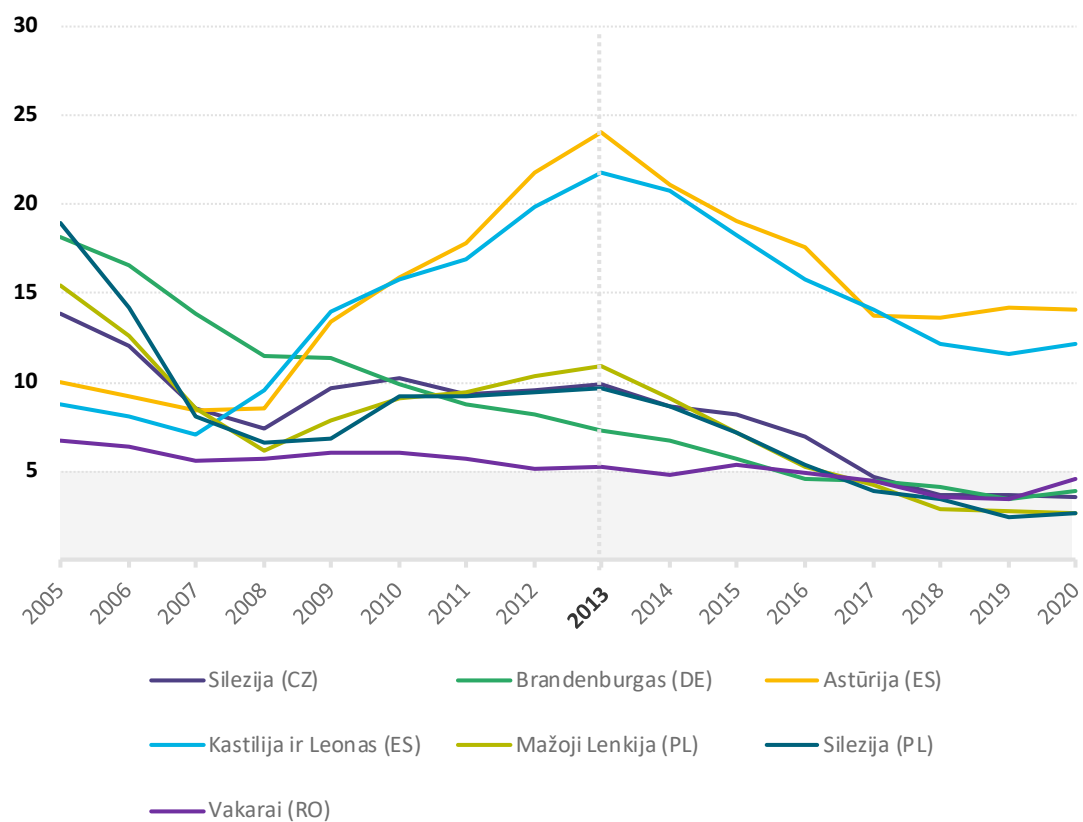
5 diagrama. Tiesioginių anglių kasybos pramonės darbo vietų skaičius 2014–2020 m.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis iš valstybių narių surinktais duomenimis.

28 6 diagramoje pavaizduota nedarbo lygio raida atrinktuose anglių gavybos regionuose nuo 2005 m. Tai, kad nuo 2014 m. nedarbo lygis mažėjo, rodo, kad padėtis darbo rinkoje darbo ieškantiems asmenims bendrai buvo palanki ir rizika, kad atleisti anglių pramonės darbuotojai liks bedarbiai, buvo mažesnė. Iki 2020 m. nedarbo lygis visuose nagrinėtuose regionuose, išskyrus du Ispanijos regionus, sumažėjo iki mažesnio negu 5 % lygio. Tuose dviejuose regionuose nedarbas buvo mažesnis už nacionalinį lygį (15,5 %). Nors padėtis kai kuriais aspektais pagerėjo, analizuojant nedarbo lygį kai kurių darbo rinkoje patiriamų sunkumų įvertinti nebuvo galima (žr. 1 langelį).

6 diagrama. Nedarbo lygis 2005–2020 m. (%)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato duomenimis apie 15–74 metų amžiaus gyventojų nedarbo lygį.

1 langelis

Trys ketvirtadaliai Žiu slėnio (Rumunija) 15–65 metų darbuotojų neturi darbo

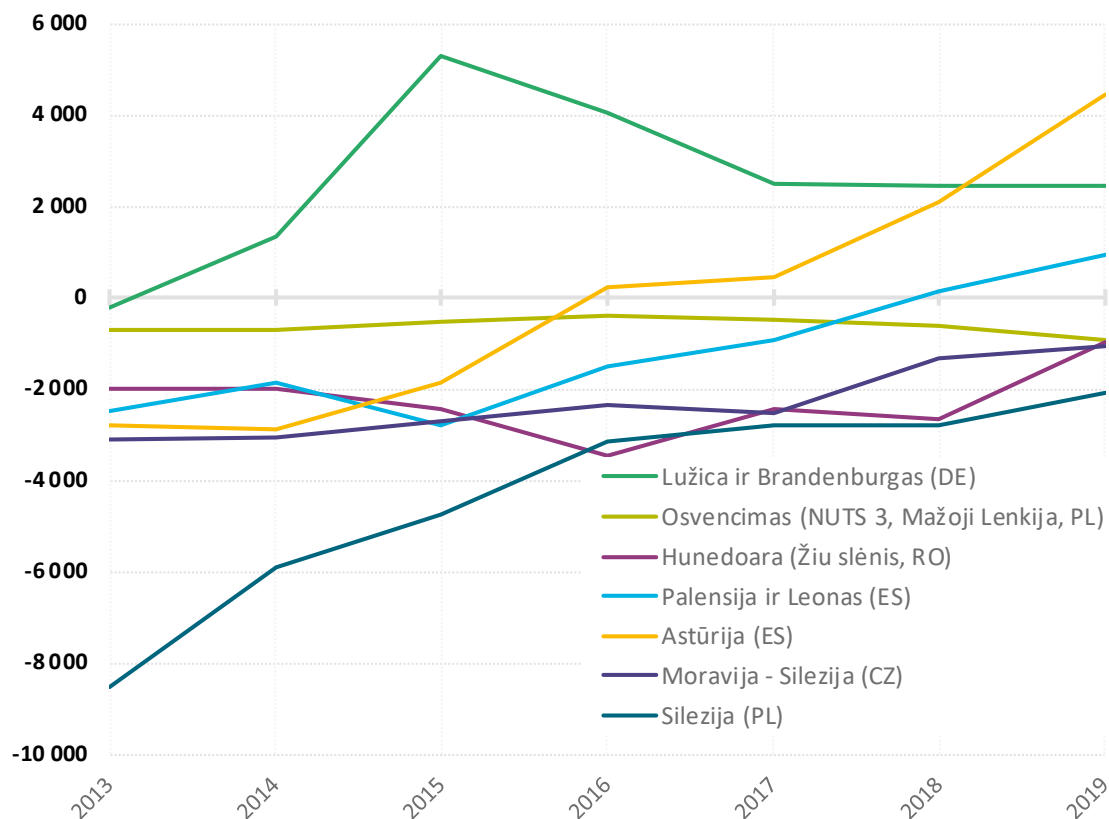
Žiu slėnyje po anglių sektoriaus restruktūrizacijos dirbančių žmonių skaičius sumažėjo nuo 70 000 (1995 m.) iki 25 000 (2017 m.). 2019 m. čia buvo 100 000 15–65 metų gyventojų. Bedarbiais buvo laikomi tik 1 489, nes jie aktyviai ieškojo darbo ir buvo užsiregistravę užimtumo tarnyboje. Todėl nedarbo rodiklis neišsamiai atspindi sudėtingą Žiu slėnio užimtumo padėtį.

Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvos duomenimis¹⁶, Žiu slėnio ekonomika yra itin nediversifikuota ir tebėra labai priklausoma nuo kasybos veiklos. Dėl ribotų susisiekimo galimybių, suprastėjusios transporto infrastruktūros būklės, blogėjančios aplinkos būklės, to, kad kasyklos buvo uždaromos viena po kitos, ir su tuo susijusių darbuotojų atleidimų, Žiu slėnio gyventojų skaičius apskritai sumažėjo. Nepaisant tam tikros ekonomikos restruktūrizacijos, regionas privatiesiems investuotojams yra mažai patrauklus.

29 Kituose į mūsų imtį įtraukuose regionuose, išskyrus Lužicą (DE) ir Astūriją (ES), 2013–2020 m. pasireiškė neigiamos grynosios migracijos pasekmės tendencijos, kitaip tariant, iš šių regionų žmonių išvyko daugiau, negu juose įsikūrė (žr. **7 diagramą**). Tai irgi iš dalies prisidėjo prie nedarbo lygio mažėjimo, nes kai kurie darbo neturintys asmenys nusprendė išsikelti iš šių regionų ir ieškoti darbo kitur.

¹⁶ Europos Komisija, *Regional profile Jiu Valley*, Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyva, 2020 m.

7 diagrama. Grynoji migracija atrinktuose regionuose 2013–2019 m.

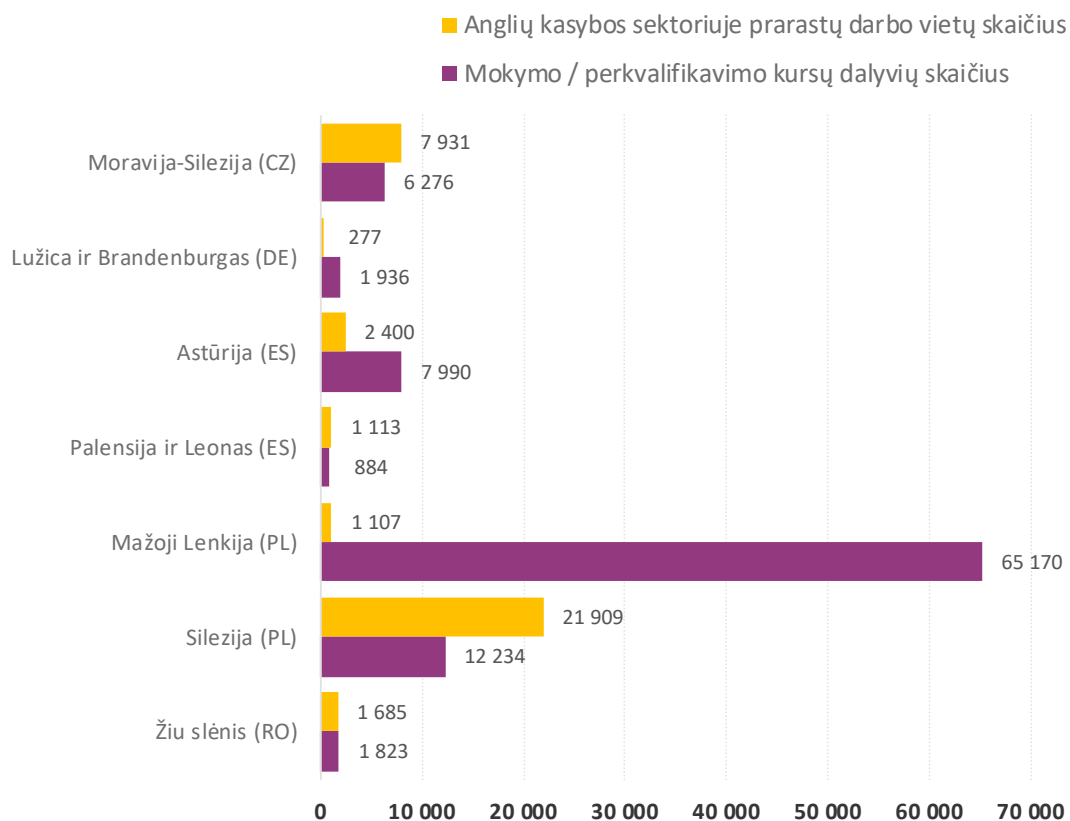

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato duomenimis.

Atleistiems anglių sektoriaus darbuotojams buvo rengiami ES finansuoti mokymai, tačiau duomenų apie dalyvavimą juose trūksta.

30 8 diagramoje apibendrinama iš Europos socialinio fondo suteikta parama mokymo kursams ir bedarbiams, įskaitant atleistus anglių kasyklų darbuotojus, skirtai veiklai per mūsų auditą nagrinėtuose regionuose. Daugumoje regionų mokymams rengti, bedarbiams ir atleistiems anglių kasyklų darbuotojams perkvalifikuoti buvo naudojamos ir nacionalinės lėšos.

8 diagrama. ESF lėšomis 2014–2020 m. finansuota veikla

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis iš valstybių narių surinktais duomenimis.

31 2 langelyje aprašyti du projektai, pagal kuriuos parama buvo teikiama būtent buvusiems anglių pramonės darbuotojams. Šių projektų dalyviai sudarė 2 % audituotų regionų anglių kasybos sektoriuje darbą praradusių darbuotojų. Matyti, kad pagal šiuos du Moravijoje-Silezijoje (CZ) ir Palensijoje ir Leone (ES) remtus projektus iš pradžių buvo ketinta pritraukti daugiau dalyvių, negu galiausiai jų buvo.

2 langelis.

ES finansuotų priemonių, skirtų atleistiems anglių pramonės darbuotojams, pavyzdys

Moravijoje-Silezijoje (CZ) iš ESF skirta 370 000 eurų projektui, pagal kurį dalyviams buvo siūlomos darbo diagnostikos, mokymo, perkvalifikavimo ir darbo pagal įgūdžius parinkimo paslaugos. 260 iš 338 (77 %) šiame projekte dalyvavusių asmenų buvo anglių kasybos įmonės darbuotojai. Tuo metu, kai buvo atliekamas auditas, 324 dalyviai užbaigė planuotas priemones, 278 po programos susirado darbą. Pradinis projekto biudžetas buvo keturis kartus didesnis, tačiau dėl teigiamų pokyčių darbo rinkoje, kurie lėmė mažesnę nei tikėtasi galimų dalyvių susidomėjimą, turėjo būti sumažintas.

Palensijoje ir Leone (ES) iš Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo (EGF) skirta 1,02 milijono eurų suma projektui, pagal kurį buvo siekiama pagerinti buvusių kasyklų darbuotojų įsidarbinimo galimybes. Šio fondo paskirtis – padėti spręsti dėl didelio masto darbuotojų atleidimo, susijusio su pramonės restruktūrizacija, kylančias problemas. Pagal projektą rengtuose mokymuose dalyvavo 198 buvę anglių pramonės darbuotojai. Jie sudarė 58 % pradinio užsibrėžto tikslo (339 darbuotojai). Remiantis turima informacija, 81 (41 %) darbuotojui po mokymų pavyko susirasti darbą.

32 Pagal ESF teisės aktus iš valstybių narių nėra reikalaujama atskirai pateikti duomenų apie buvusius anglių pramonės darbuotojus. Atitinkamos atrinktų regionų institucijos negalėjo gauti informacijos apie buvusius anglių pramonės darbuotojus. Dėl to atleistų anglių pramonės darbuotojų, kurie dalyvavo ES finansuotose priemonėse, skaičius ir to, kiek šios priemonės padėjo dalyviams susirasti naują darbą, nebuvo galima nustatyti. Informacijos gauta tik apie labai mažą dalį tokių tikslinių priemonių, kokios aprašytos [2 langelyje](#).

Valstybės narės naudojo ES lėšas teritorinės sanglaudos reikmėms, tačiau jų nenukreipė anglių pramonės regionų pertvarkos tikslams pasiekti

33 Nagrinėjome, ar valstybės narės kartu su Komisija įvertino socioekonominio vystymosi poreikius ir ar nukreipė lėšas atitinkamiems tikslams siekti. Vertinome, ar:

- o valstybės narės, atlikdamos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizę, savo VP prie stiprybių priskyrė anglių naudojimo mažėjimą ir ar parengė strateginius dokumentus socioekonominės pertvarkos problemoms spręsti;

- o valstybės narės, pasinaudodamos Komisijos parama, investavo ES lėšas į veiksmus, kuriais būtų prisidedama prie paveiktų anglių pramonės regionų energetikos pertvarkos ir ekonomikos struktūros plėtojimo, ar pasiekė aiškių naudingų rezultatų, pavyzdžiui, ar buvo sukurta naujų darbo vietų, ar padidėjo atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo pajėgumai ir ar sumažėjo energijos suvartojimas; ir ar
- o priėmus Paryžiaus susitarimą, Komisija ėmėsi veiksmų, kad paremtų pertvarkomus anglių pramonės regionus pagal jų konkrečius poreikius.

Dauguma pertvarkos strategijų parengtos neseniai.

34 ES lygmens teisinio reikalavimo parengti 2014–2020 m. anglių pramonės regionų socioekonominės arba energetikos pertvarkos strategiją nebuvo. Vis dėlto, manome, kad tokia strategija būtų buvusi gerosios patirties pavyzdys, juolab kad visuose pasirinktuose regionuose, išskyrus Brandenburgą, anglių gavyba labai mažėjo ir anglių kasybos veikla nebebuvo perspektyvi. **2 lentelėje** apžvelgtos atrinktų regionų socioekonominės pertvarkos strategijos. Iš mūsų pertvarkos strategijų apžvalgos matyti, kad 2018–2021 m. paskelbtose strategijose yra atlikta tų regionų SSGG arba panaši analizė ir kad rengiant strategijas dalyvavo pagrindiniai suinteresuotieji subjektai.

2 lentelė. Atrinktų regionų socioekonominės pertvarkos strategijų apžvalga

Regionas	Pastabos
Moravija-Silezija (CZ)	2015 m. Čekijos vyriausybė nusprendė įgyvendinti programą „RE:START“, kurios tikslas – paremti trijų Čekijos anglių pramonės regionų ekonominę restruktūrizaciją. Pirmasis programos „RE:START“ veiksmų planas parengtas 2017–2030 m. laikotarpiui. 2019 m. paskelbtoje 2019–2027 m. regiono strategijoje paaiškintas socioekonominės pertvarkos poreikis ir aprašytas neigiamas anglių pramonės poveikis aplinkai bei klimatui.
Lužica (DE)	Specialios Lužicos socioekonominės pertvarkos strategijos parengtos po 2017 m., Vokietijai priėmus anglių naudojimo nutraukimo strategiją. Pagal šias strategijas Brandenburgui iki 2038 m. numatyta skirti 17 milijardų eurų nacionalinės pagalbos.

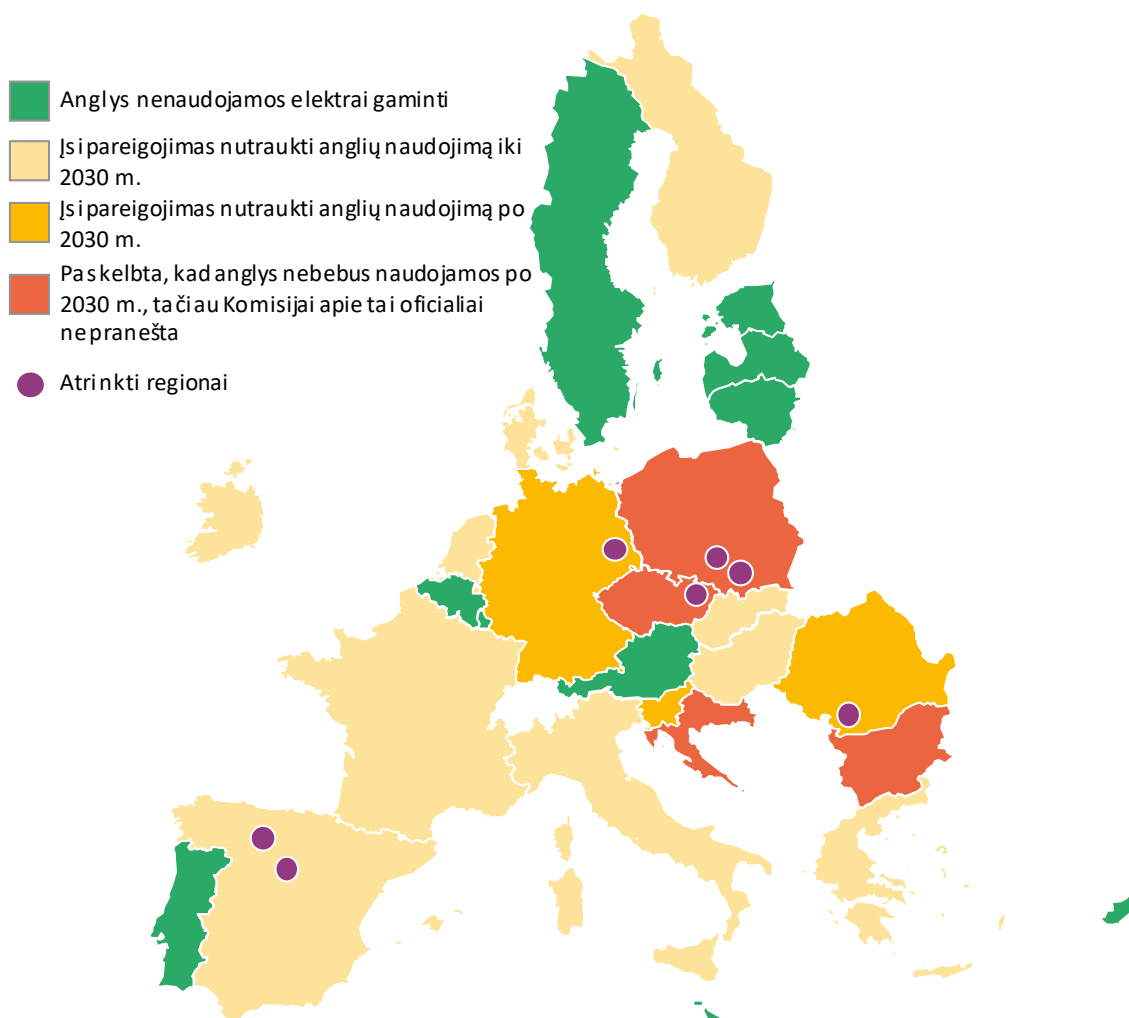
Astūrija (ES)	Kadangi 2013 m. dirbo santykinai nedaug angliakasių, o nuo 2018 m. kasybos veikla nebebuvo vykdoma, lėšos pagal 2013–2018 m. strategiją daugiausia panaudotos kompensacijoms buvusiems angliakasiams išmokėti. Pagal 2019–2027 m. strategijas daugiausia dėmesio skiriama ekonomikos aktyvumo gaivinimui ir alternatyvios veiklos kasybos regionuose skatinimui, siekiant įgyvendinti regionų struktūrinę pertvarką.
Palensija ir Leonas (ES)	
Silezija (PL)	Socioekonominės ir energetikos pertvarkų poreikis pabrėžtas dar 2013 m. strategijoje, tačiau atitinkamas „regiono pertvarkos“ veiksmų planas paskelbtas tik 2019 m. 2020 m. priimta nauja regiono strategija, kurioje regiono socioekonominėi pertvarkai skirta daugiau dėmesio.
Mažoji Lenkija (PL)	Nors socioekonominės pertvarkos priemonių buvo numatyta dar 2011 m. strategijoje, 2020 m. strategijoje suplanuotos priemonės geriau atitinka pertvarkos poreikius.
Žiu slėnis (RO)	Tuo metu, kai buvo atliekamas auditas, vyko Žiu slėnio 2022–2030 m. socioekonominio ir aplinkosauginio vystymosi strategijos tvirtinimo procedūros. Strategija buvo parengta naudojantis ES lėšomis ir remiantis mikroregiono iššūkių ir galimybių analize, taip pat atsižvelgiant į atitinkamų suinteresuotųjų subjektų nuomones. Tai – trečioji Žiu slėnio vystymosi strategija. 2016 m. patvirtinta strategija taip ir nebuvo įgyvendinta. 2002–2010 m. laikotarpio strategija Žiu slėnio socioekonominėi padėčiai didelio poveikio nepadarė.

Šaltinis: Audito Rūmai.

35 Oficialūs įsipareigojimai dėl laipsniško anglių naudojimo nutraukimo prisiimti 2016–2022 m. (žr. **9 diagramą**) ir prisidėjo prie atrinktų regionų naujausių pertvarkos strategijų rengimo. 2021–2030 m. integruotuose nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose (NEKSVP) išdėstyta, kaip valstybės narės ketina spręsti energijos vartojimo efektyvumo, atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo klausimus. Paskutinį kartą planai atnaujinti 2019 m., vadinasi, dabartiniuose planuose naujausi įsipareigojimai dar neatsispindi. Valstybės narės turės pateikti atnaujintų NEKSVP projektus Komisijai iki 2023 m. birželio mėn.¹⁷

¹⁷ Reglamento (ES) 2021/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo (OL L 328, 2018 12 21, p. 1) 3 ir 14 straipsniai.

9 diagrama. Laipsniško anglių naudojimo nutraukimo padėtis pagal šalis (2022 m. gegužės mėn.)

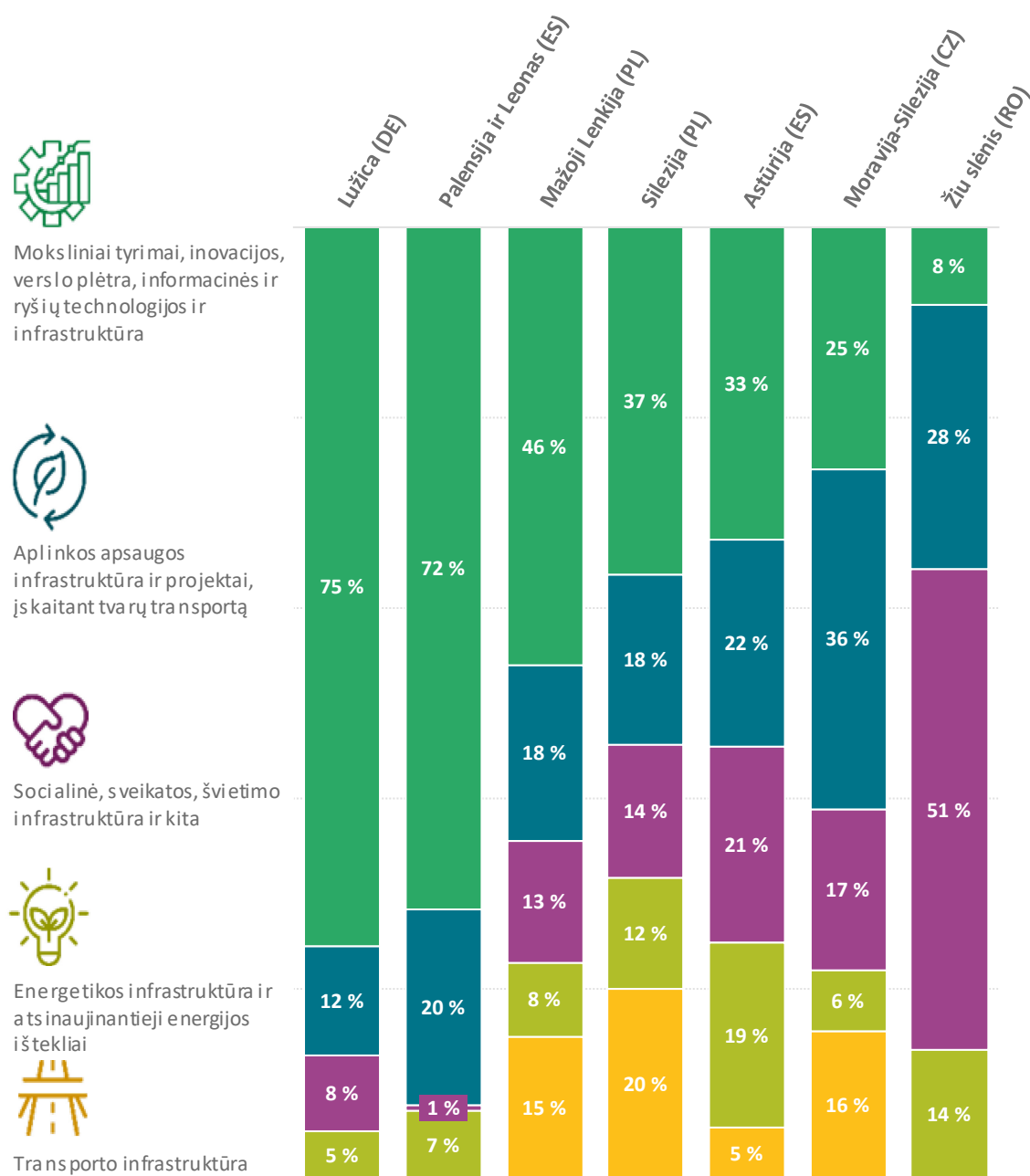
Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Europos Komisijos pateikta [informacija](#).

ERPF ir SF parama buvo galima naudotis, tačiau jos poveikis energetikos pertvarkai ir darbo vietoms buvo nedidelis.

36 *10 diagramoje* parodyta, kaip atrinktuose anglių pramonės regionuose panaudotos ERPF lėšos, be kita ko, pagal nacionalines programas. Lužicoje (DE), Palensijoje ir Leone (ES) ir Mažojoje Lenkijoje (PL) didelė dalis ERPF finansavimo panaudota moksliniams tyrimams, inovacijoms ir verslo plėtrai. Žiu slėnyje (RO), Silezijoje (PL) ir Moravijoje-Silezijoje (CZ) didelės lėšų sumos investuotos socialinei, sveikatos, švietimo ir transporto infrastruktūrai pagerinti. Visuose regionuose, išskyrus Lužicą, daugiau kaip 18 % ERPF finansavimo buvo panaudota aplinkos gerinimo priemonėms, pavyzdžiui, nuotekų valymo įrenginiams arba oro kokybės gerinimo veiksams. Iki 2021 m. paskutiniojo ketvirčio septyni per mūsų auditą nagrinėti

regionai patvirtino 9,5 milijardo eurų ES paramą ERPF lėšomis remiamiems projektams finansuoti.

10 diagrama. ERPF lėšų panaudojimas atrinktuose anglių pramonės regionuose 2014–2020 m.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis valstybių narių ir atrinktų anglių pramonės regionų pateikta informacija.

37 Keturių regionų projektams paremti panaudotas ne tik ERPF finansavimas, bet ir 2,5 milijardo eurų Sanglaudos fondo lėšų. Žiu slėniui (RO) skirtas finansavimas buvo reikšmingas – sudarė 46 % visų Sanglaudos fondo ir ERPF išlaidų šiame regione. Pagal remtus projektus buvo siekiama renovuoti ir modernizuoti vandens ir nuotekų sistemas Hunedoaros apskrityje. Silezijoje (PL) ir Mažojoje Lenkijoje (PL) Sanglaudos fondo lėšos atitinkamai sudarė 28 % ir 22 % abiejų šių fondų lėšų sumos, o didžioji dauguma lėšų buvo panaudota į transeuropinį transporto tinklą įtrauktų geležinkelių, greitkelių ir kelių statybai. Moravijoje-Silezijoje (CZ) Sanglaudos fondas sudarė 14 % abiejų šių fondų lėšų sumos ir jo lėšos taip pat daugiausia naudotos transporto infrastruktūros srities projektams remti.

38 3 lentelėje, remiantis iš vadovaujančiųjų institucijų gautais duomenimis, parodyta, kiek darbo vietų buvo sukurta tiesiogiai dėl ERPF paramos. Šis skaičius yra nedidelis (mažiau negu 5 %), palyginti su 2014–2020 m. atrinktų regionų vidutiniu nedarbo lygiu. Skatinant subsidijuojamiems projektams reikalingų produktų ir paslaugų paklausą ERPF lėšomis prie darbo vietų kūrimo prisidedama ir netiesiogiai, tačiau duomenų apie darbo vietas, prie kurių sukūrimo prisidėta netiesiogiai, neturima.

3 lentelė. Darbo vietų, kurios buvo sukurtos tiesiogiai pagal 2014–2020 m. ERPF finansuotus projektus, apžvalga

Regionas	Darbo vietų skaičius (A)	Vidutinis bedarbių skaičius 2014–2020 m. (B)	% išraiška (A/B *100)
Moravija-Silezija (CZ)	387	33 800	1,1
Lužica (DE)	110	24 000	0,5
Astūrija (ES)	668	74 700	0,9
Silezija (PL)	3 802	93 600	4,1
Mažoji Lenkija (PL)	2 151	70 500	3,1
Žiu slėnis (RO)	104	75 000	0,1

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis valstybių narių ir Eurostato pateikta informacija (Ispanijos institucijos nepateikė informacijos apie Palensiją ir Leoną (ES)). Vertindami Žiu slėnį (RO) rėmėmės ne vidutiniu bedarbių skaičiumi, bet darbo neturinčių ekonomiškai aktyvių gyventojų skaičiumi (žr. 1 langelį).

39 2020 m. Europos Komisijos ataskaitoje¹⁸ įvertintos NUTS 2 lygio buvusių anglies pramonės regionų galimybės investuoti į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir sukurti darbo vietas šių švarios energijos technologijų sektoriuje. Toliau pateikiamas atrinktų septynių regionų įvertinimas.

- Brandenburgo (Lužica) (DE), Astūrijos (ES), Kastilijos ir Leono (Palensija ir Leonas) (ES) regionuose yra daug galimybių užtikrinti užimtumą diegiant švarios energijos technologijas.
- Mažoji Lenkija (PL) ir Vakarų regionas (Žiu slėnis) (RO) iki 2030 m. gali pamažu didinti užimtumą švarių energijos technologijų srityje, tačiau galimybes kurti darbo vietas šių technologijų sektoriuose būtų galima visapusiškai išnaudoti ne anksčiau kaip iki 2050 m.
- Moravijos-Silezijos (CZ) ir Silezijos (PL) galimybės visiškai pakeisti su anglimi susijusias darbo vietas švarios energijos technologijų sektoriuje yra nedidelės.

40 ES lėšomis dažnai nesubsidijuojami didesni projektai, skirti brandžioms atsinaujinančiųjų energijos išteklių technologijoms diegti, nes tokios technologijos dabartiniu laikotarpiu turėtų būti pajėgios generuoti pakankamus pajamų srautus, todėl dotacijų negautų¹⁹. Tad ESI fondų lėšomis paprastai remiami mažesni įrenginiai. Tai patvirtino ir mūsų atlikta ERPF lėšų panaudojimo septyniuose atrinktuose regionuose analizė (lėšos daugiausia naudotos naujoms fotovoltinėms plokštėms įrengti). Žiu slėnyje (RO) nebuvo finansuoti jokie atsinaujinančiųjų energijos išteklių įrenginiai, keturiuose atrinktuose regionuose atsinaujinantiesiems energijos ištekliams išleista mažiau negu 1 % ERPF lėšų, dėl kurių sudarytos sutartys. Kaip pažymėta ankstesnėje dalyje paminėtoje 2020 m. ataskaitoje, didžiausią dalį (apie 3 %) ERPF lėšų, dėl kurių sudarytos sutartys, atsinaujinantiesiems energijos ištekliams įsipareigojo skirti Silezija (PL) – bus kuriami nauji atsinaujinančiųjų energijos išteklių pajėgumai, kurie sudarys 2,3 % galimų regiono techninių pajėgumų.

41 ES principas „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“ reiškia, kad energijos vartojimo efektyvumui teikiama pirmenybė prieš investuojant į kitus energijos tiekimo išteklius. Audituoetuose regionuose ERPF projektų išlaidos energijos vartojimo efektyvumui viešojoje infrastruktūroje, esamo pastatų fondo pastatuose,

¹⁸ Europos Komisija, JTC, *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth*, 2020 m., p. 5–6.

¹⁹ Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 61 straipsnis (OL L 347, 2013 12 20, p. 320).

MV] ir didelėse įmonėse svyravo nuo 2,4 % (Palensijoje ir Leone (ES)) iki 15 % (Astūrijoje (ES)) ERPF lėšų, dėl kurių sudarytos sutartys.

42 Nustatyta tikėtina šių ES finansuojamų energijos vartojimo efektyvumo priemonių poveikį tik Moravijoje-Silezijoje (CZ) – tikimasi, kad 2014–2020 m. ES finansuoti projektai turėtų padėti per metus sutaupyti beveik 5 % viso regione per metus suvartojamos šilumos kiekio. Silezijos (PL) ir Mažosios Lenkijos (PL) institucijos pateikė duomenų apie regioninių programų, bet ne nacionalinių programų poveikį. Kiekviename iš šių regionų ES lėšos turėtų padėti sutaupyti mažiau negu 3 % metinio šilumos suvartojimo ir mažiau negu 1 % per metus suvartojamo elektros energijos kiekio. Kiti į mūsų imtį įtraukti regionai nepateikė pakankamai išsamių duomenų, kad galėtume pateikti šiuos įverčius.

43 Savo ataskaitoje dėl energijos vartojimo efektyvumo įmonėse taip pat nustatėme, kad ES finansuotų energijos vartojimo efektyvumo projektų indėlis įgyvendinant ES tikslus tebus kuklus²⁰. 2020 m. Europos Komisijos atliktas tyrimas²¹ rodo, kad nacionaliniu lygmeniu²² daugiausia energijos sutaupoma dėl energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimų arba energijos apmokestinimo.

ES neseniai labai padidino savo paramą anglių pramonės regionų pertvarkai.

44 2017 m. Komisija paskelbė pradėti įgyvendinti 3,1 milijono eurų biudžeto [Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvą](#) (angl. „CRIT“). Iniciatyvą sudarė atvira platforma, vienijusi visus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus, kurioje anglių pramonės regionai buvo skatinami keistis žiniomis ir patirtimi. Pagal šią iniciatyvą taip pat teikta techninė pagalba septyniems konkrečioms anglių pramonės regionams (įskaitant Astūriją (ES), Sileziją (PL), Mažąją Lenkiją (PL) ir Žiu slėnį (RO)). 2020 m.

²⁰ [Specialioji ataskaita 02/2022](#) „Energijos vartojimo efektyvumas įmonėse. Energijos šiek tiek sutaupyta, bet yra trūkumų planavimo ir projektų atrankos srityse“, 117–120 dalys.

²¹ Europos Komisija, „2019 m. valstybių narių pažangos, padarytos siekiant 2020 m. nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir taikant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą, vertinimas, kurio reikalaujama Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos (Direktyvos 2012/27/ES) 24 straipsnio 3 dalyje“, COM(2020)326 *final*, 2020 m., 3 pav.

²² Sutaupyta energijos pagal [Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos](#) 7 straipsnį.

birželio mėn., remdamasi patirtimi, įgyta kuriant „CRIT“ platformą, Komisija įkūrė [Teisingos pertvarkos platformą](#). JTC paskelbtose ataskaitose²³ pažymėta keletas tokių regionų ir aprašyti jų ypatumai.

45 Pagal Europos žaliąjį kursą Komisija pasiūlė regionuose ir sektoriuose, kuriuos labiausiai paveikė perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos ir kurie yra labiausiai priklausomi nuo iškastinio kuro, įskaitant anglis, durpes ir naftinguosius skalūnus, ir pasižymi intensyvia tarša šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis (pertvarkos paveikti regionai), įgyvendinti Teisingos pertvarkos mechanizmą. Jį sudaro trys dalys:

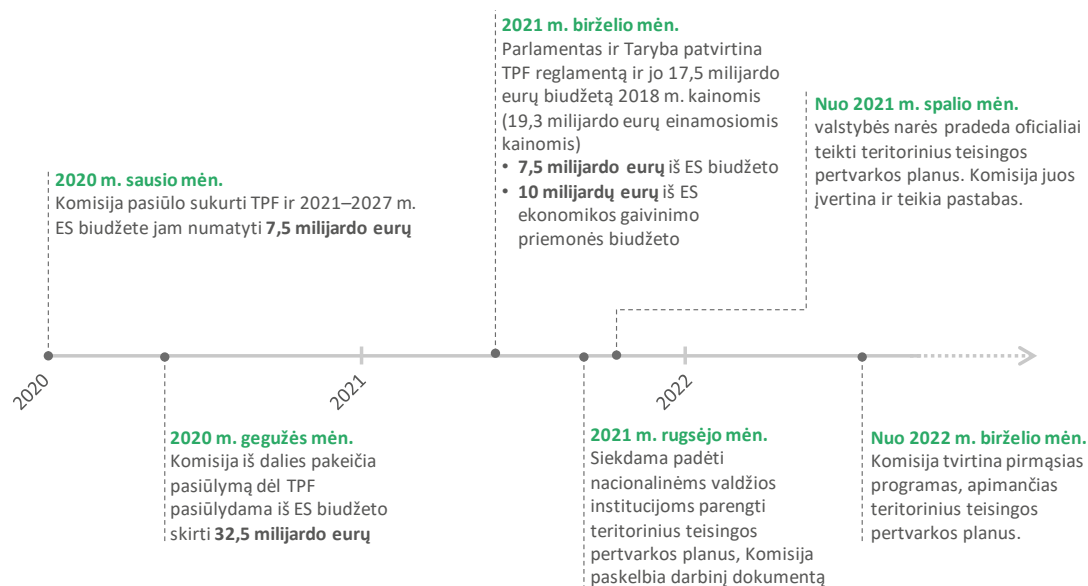
- Teisingos pertvarkos fondas²⁴, kurio biudžete numatyta 19,3 milijardo eurų skirti daugiausia dotacijoms. Fondą pasidalijamojo valdymo būdu valdo Komisija ir valstybės narės (žr. [11 diagramą](#));
- Teisingos pertvarkos schema, pagal kurią, vadovaujantis programa „InvestEU“, teikiamos biudžeto garantijos siekiant pritraukti privačiąsias investicijas, ir
- viešojo sektoriaus paskolų priemonė, pagal kurią EIB paskolos būtų derinamos su ES dotacijomis.

---

²³ Europos Komisija, JTC, *EU coal regions: opportunities and challenges ahead*, 2018 m. *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth*; 2020 m. Europos Komisija, JTC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021 m.

²⁴ 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2021/1056](#), kuriuo įsteigiamas Teisingos pertvarkos fondas (OL L 231, 2021 6 30, p. 1).

11 diagrama. TPF tvarkaraštis

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis teisės aktais ir iš Komisijos gauta informacija.

46 Mūsų nuomonėje²⁵ dėl Komisijos pasiūlymų dėl TPF reglamento pabrėžta, kad Komisija neatliko išsamios analizės, kokių rezultatų pasiekta ankstesniuose ES finansavimu šiuose regionuose ar kokie yra likę šių regionų poreikiai. Joje pabrėžta įvairių finansavimo šaltinių koordinavimo ir papildomumo svarba. Ypač pabrėžta rizika, kad lėšos, kurios buvo skirtos pertvarkos socioekonominių ir aplinkosaugos sąnaudų naštai palengvinti, gali būti išleistos, o veiksminga pertvarka – neįvykti, nes kai kurie regionai netransformuotų savo daug anglies dioksido išskiriančių pramonės šakų. Rizika išryškėja ir dėl ribotos programos trukmės. Dėl ES ekonomikos gaivinimo priemonės lėšų, kurių bendra suma siekia 10,87 milijardo eurų, sutartys turės būti sudarytos iki 2023 m. pabaigos, o lėšos panaudotos iki 2026 m. pabaigos.

47 Pagrindinis TPF įgyvendinimo įrankis – teritoriniai teisingos pertvarkos planai. 2022 m. rugpjūčio mėn. duomenimis patvirtinta 10 teritorinių teisingos pertvarkos planų. 2022 m. prasidėjusi Rusijos invazija į Ukrainą ir jos poveikis energijos rinkai taip pat gali pavėlinti pertvarką bei anglių naudojimo nutraukimą ir gali padaryti įtakos pertvarkos planų įgyvendinimui.

²⁵ Nuomonė 5/2020 dėl 2020 m. sausio 14 d. ir 2020 m. gegužės 28 d. Komisijos pasiūlymų 2020/0006 (COD) dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiamas Teisingos pertvarkos fondas.

48 TPF reglamente nustatyti įvairūs elementai, kuriuos valstybės narės turi aprašyti savo teisingos pertvarkos planuose, įskaitant nacionalinio lygmens pertvarkos procesą, pertvarkos keliamus iššūkius labiausiai paveiktiems regionams ir numatomą TPF indėlį²⁶. Komisijos tarnybų dariniame dokumente dėl teritorinių teisingos pertvarkos planų²⁷ pristatoma Komisijos tarnybų nuomonė dėl programavimo reikalavimų. Kalbant apie planų priėmimo sąlygas pažymėtina, kad dokumentuose aprašoma, kokiomis aplinkybėmis Komisija turėtų priimti arba atmesti valstybių narių pasiūlymus. Šios sąlygos gali iš dalies sumažinti kai kurią mūsų nuomonėje pažymėtą riziką, tačiau tuo metu, kai buvo atliekamas šis auditas, vertinti, kaip jos bus taikomos praktiškai, buvo dar per anksti.

Nepaisant bendros pažangos, kai kuriose valstybėse narėse anglis tebėra reikšmingas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų šaltinis

49 Nagrinėjome naudojant anglis išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio raidą. Vertinome, ar:

- anglių naudojimo elektros energijai ir šilumai gaminti (ir su tuo susijusio išmetamo CO₂ kiekio) mažėjimas atitiko ES energinių anglių gamybos mažėjimo tendencijas, ir
- buvo turimi patikimi iš veikiančių ir apleistų anglių kasyklų išmetamo metano kiekio įverčiai, ar buvo parengtos taisyklės dėl metano kiekio, išmetamo iš uždarytų kasyklų, ribojimo ir ar buvo taikomos paskatos tą kiekį riboti.

Deginant anglis išmetamas CO₂ kiekis sumažėjo, tačiau vietoj šalių viduje kasamų anglių kartais buvo naudojamos importuotos anglis arba kitas iškastinis kuras.

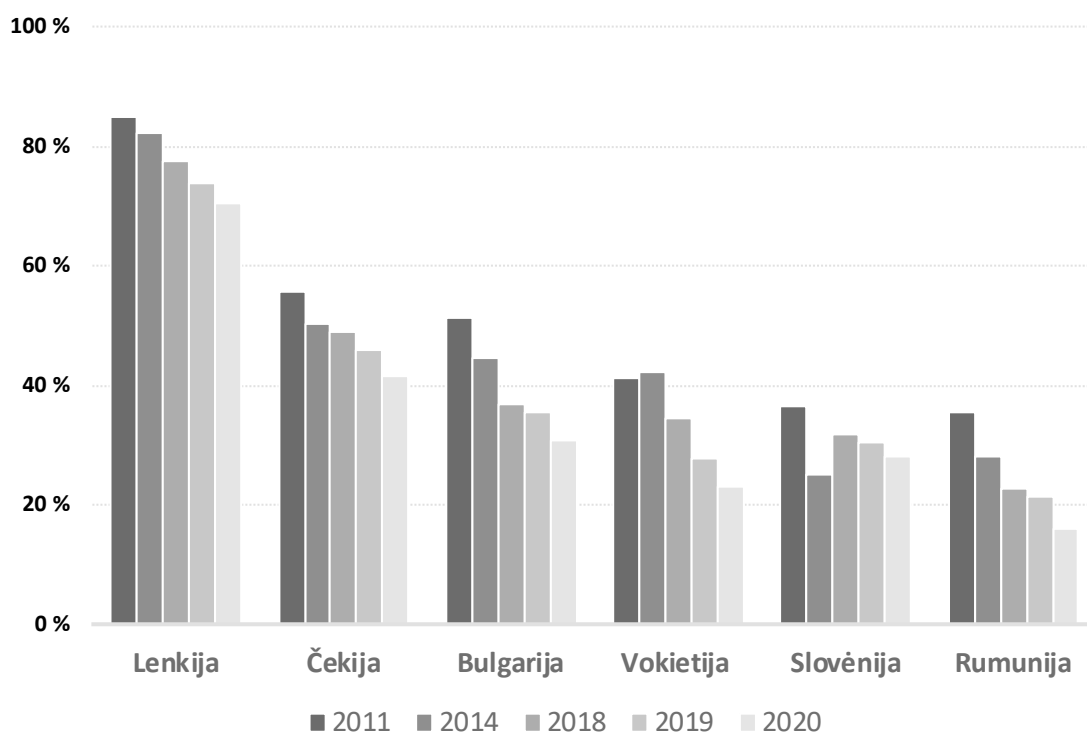
50 ES 27 šalyse CO₂ kiekis, išmetamas naudojant anglis elektros energijai ir šilumai gaminti, 1990–2020 m. sumažėjo 59 %. **12 diagramoje** pavaizduota, kad bendro elektros energijos ir šilumos kiekio, pagaminamo naudojant anglis, dalis šešiose ES

²⁶ Reglamento (ES) Nr. 2021/1056 11 straipsnis.

²⁷ ²⁷ *Commission Staff Working Document on the territorial just transition plans*, SWD(2021) 275 final.

šalyse 2020 m. vis dar sudarė daugiau kaip 15 %. Šešiose ES šalyse, pavaizduotose **12 diagramoje**, anglių deginimui elektros energijos ir šilumos gamybos procese 2020 m. teko nuo 9 % iki 32 % išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio (išskyrus išmetamą kiekį ir absorbentus dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo paskirties keitimo ir miškininkystės, taip pat tarptautinės aviacijos išmetamą kiekį)²⁸.

12 diagrama. Naudojant anglis pagaminamos elektros energijos ir šilumos dalis

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato paskelbtais EAA duomenimis

51 Elektros energijos ir šilumos, pagaminamos naudojant anglis, dalis visoje ES 2013–2020 m. sumažėjo 11 procentinių punktų – nuo 25 % iki 14 %. Nors elektros energijos ir šilumos, pagaminamos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, dalis per tą patį laikotarpį padidėjo 11 procentinių punktų, dalis, pagaminama naudojant gamtines dujas, irgi padidėjo 4 procentiniais punktais (žr. **1 diagramą**). Bendrai pastebėjome,

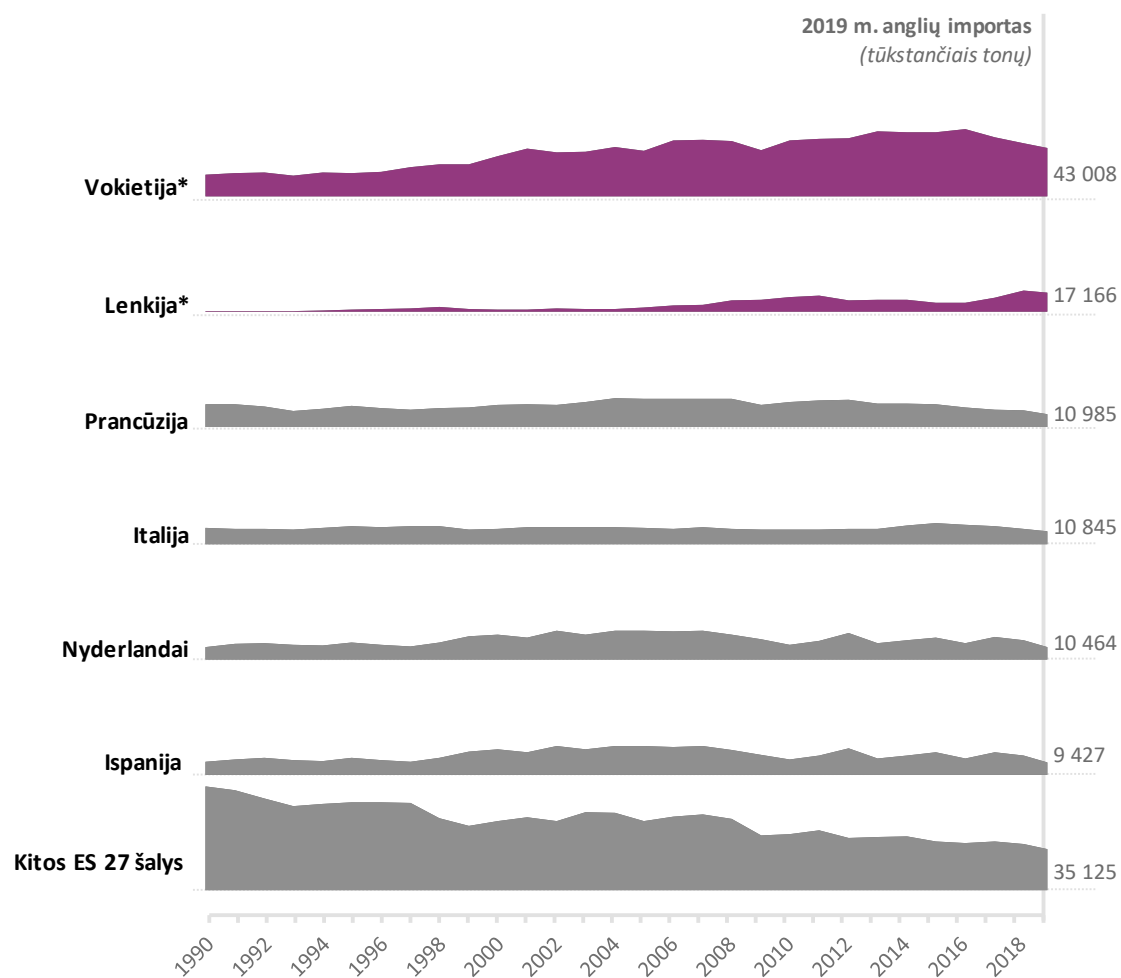
²⁸ EAA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2020 and inventory report 2022*, 2022 m., p. 80 ir 102.

kad į mūsų auditą įtrauktuose regionuose ir atitinkamose valstybėse narėse vietoj anglių naudoti ne tik tvarūs energijos išteklių.

- Čekijos Moravijos-Silezijos (CZ) regione akmens anglių gavyba 2014–2019 m. sumažėjo 60 %. Dėl padidėjusio akmens anglių importo deginant akmens anglis išskiriamas CO₂ kiekis Čekijoje sumažėjo tik 32 %.
- Siekiant kompensuoti sumažėjusią gavybą dėl Kotbuso kasyklos uždarymo, Lužicoje (DE) iš veikiančių kasyklų išgauta daugiau anglių.
- Ispanijoje CO₂ kiekis, išmetamas deginant anglis elektros energijai ir šilumai gaminti, 2013–2019 m. sumažėjo 63 %. Tačiau apie 40 % šio išmetamo CO₂ kiekio sumažėjimo nusvėrė padidėjęs gamtinių dujų naudojimas.
- Lenkijoje akmens anglių gavyba 2014–2020 m. sumažėjo 25 %, o sunaudojimas sumažėjo tik 15 %, nes vietoj šalies viduje iškasamų anglių naudotos importuotos.
- Žiu slėnyje (RO) anglių gavybos sumažėjimą iš dalies nusvėrė padidėjęs gamtinių dujų importas.

52 *13 diagramoje* parodyta, kurios valstybės narės importavo daugiausiai anglių; 2019 m. akmens anglis sudarė 91,5 % importuotų anglių. Vokietija ir Lenkija per pastaruosius 15 metų reikšmingai padidino savo anglių importą, nors kitose ES šalyse anglių importas apskritai mažėja.

13 diagrama. Anglių importas

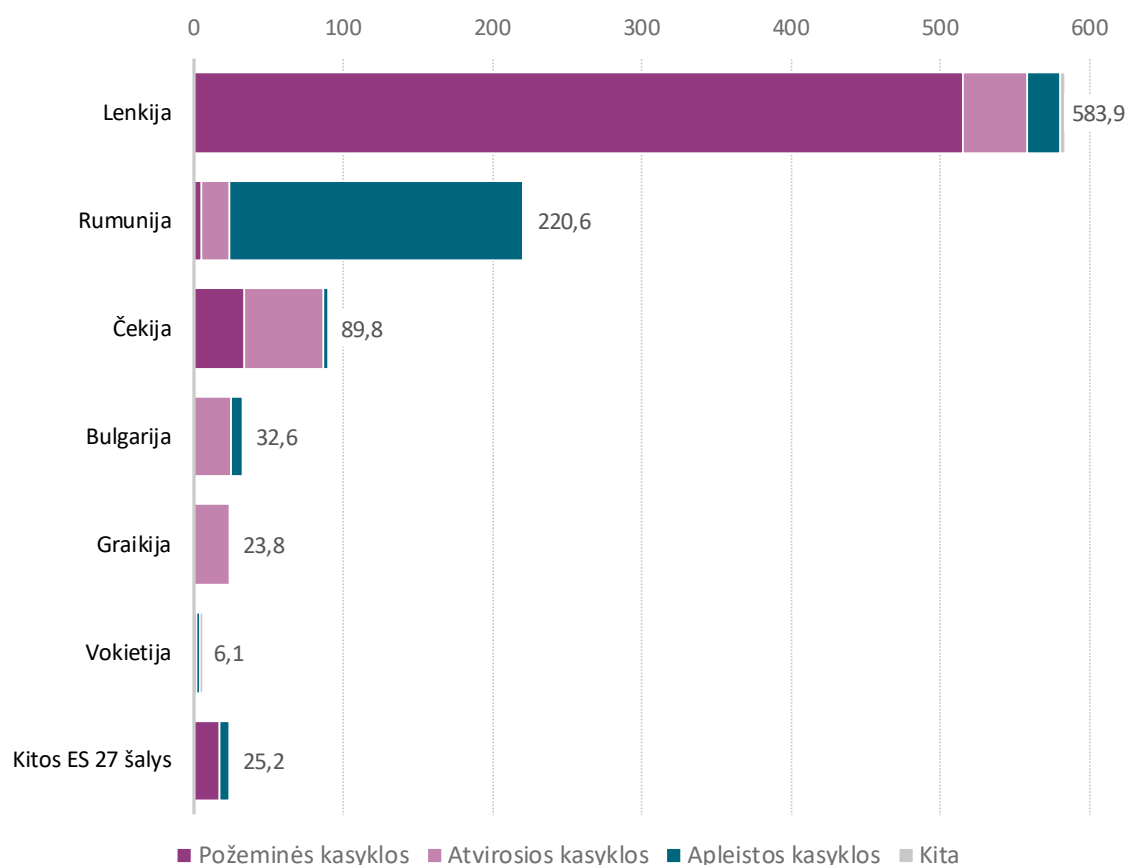
*Va lstybės narės, kurių importas buvo didesnis negu 1990 m.: Čekija, Lenkija, Slovėnija ir Vokietija

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato duomenimis.

Valstybės narės iki šiol mažai dėmesio skyrė iš uždarytų arba apleistų anglių kasyklų išmetamam metanui.

53 14 diagramoje parodyta, kad daugiausiai metano anglių kasybos ir tvarkymo veikloje išmetama Lenkijoje, už jos rikiuojasi Rumunija ir Čekija – iš viso joms tenka 89 % viso išmetamo metano kiekio²⁹. Diagramoje taip pat parodyta, kad veikiančios požeminės kasyklos yra pats didžiausias išmetamo metano kiekio šaltinis. Kadangi metano koncentracija šiose kasyklose dėl sveikatos ir saugumo priežasčių yra tikrinama nuolat, išmetamo metano kiekio įverčiai, nurodyti nacionalinėse iš veikiančių požeminių kasyklų išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos sistemose, laikomi patikimais.

14 diagrama. Įvertintas iš anglių kasyklų 2019 m. išmestas metano kiekis (tūkstančiais tonų)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis EAA šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos duomenimis.

²⁹ EAA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021*, 2021 m., p. 346.

54 Iš atvirųjų kasyklų išmetamų dujų kiekio nuolat matuoti neįmanoma, nes dujos sklinda didelėje teritorijoje. Todėl tiksliausiai jų kiekį galima įvertinti iš kiekvienos veikiančios anglių kasyklos iškastų anglių kiekį padauginus iš išmetamųjų teršalų faktoriaus. Iš uždarytų ar apleistų požeminių kasyklų išmetamo metano kiekio įvertinti yra netiksliausi, nes uždarytose kasyklose metanas nėra nuolat matuojamas, todėl patikimesnių išmetamųjų teršalų faktorių apskaičiuoti nėra galimybės. Atliekant 2020 m. tyrimą³⁰ prognozuota, kad metano kiekio, kuris yra išmetamas visame anglių pramonės sektoriuje, iš uždarytų (ne užtvindytų) ar apleistų kasyklų, dalis ateityje labai padidės – daugiausia dėl to, kad sumažės iš veikiančių kasyklų išmetamas kiekis, ir dėl to, kad neseniai uždarytų kasyklų šachtos yra gilesnės.

55 Kai kurios valstybės narės, įskaitant Čekiją, Vokietiją ir Lenkiją, pradėjo taikyti paskatas – teikė subsidijas, valstybės pagalbą ir taikė mokesčių lengvatas, kad paskatintų investicijas į sistemas, kuriose iš uždarytų arba apleistų kasyklų išmetamas metanas yra naudojamas elektros energijai ir šilumai gaminti. Tačiau metanas iš uždarytų arba apleistų kasyklų elektros energijai gaminti buvo naudojamas tik pagal keletą į mūsų auditą įtrauktose šalyse tuo metu vykdytų projektų, išskyrus Vokietiją, kur vykdoma daugiau negu 50 % tokių projektų³¹.

56 ES lygmens taisyklių, pagal kurias vykdant anglių kasybos ir tvarkymo veiklą išmetamas metano kiekis būtų ribojamas, šiuo metu nėra. Vis dėlto, Komisija ėmėsi veiksmų, kad surinktų tikslesnės informacijos apie metano kiekį, išmetamą iš veikiančių, uždarytų ar apleistų anglių kasyklų, ir kad šis kiekis būtų mažinamas – 2021 m. paskelbė pasiūlymą dėl reglamento³². **15 diagramoje** išdėstyti anglių sektoriui aktualūs šio pasiūlymo aspektai.

---

³⁰ N. Kholod et al., *Global methane emissions from coal mining to continue growing even with declining coal production*, *Journal of Cleaner Production*, 256 tomas, 120489, 2020 m.

³¹ Iš anglių kasyklų išmetamo metano duomenų bazė, parengta pagal JAV Aplinkosaugos agentūros programą *Coalbed Methane Outreach Program*, Pasaulinio metano iniciatyvos anglies pakomitečio prašymu.

³² Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl energetikos sektoriuje išmetamo metano kiekio mažinimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/942, COM(2021) 805 final.

15 diagrama. Pagrindiniai pasiūlymo dėl reglamento dėl anglių sektoriuje išmetamo metano aspektai

	 Uždarytos arba apleistos požeminės anglių kasyklos	 Veikiančios požeminės ir atvirosios anglių kasyklos
Stebėseną ir ataskaitų teikimą	<ul style="list-style-type: none"> visų uždarytų ar apleistų anglių kasyklų inventoriaus sąrašo sukūrimas matavimo prietaisų įrengimas, reguliarius matavimas ir duomenų teikimas 	<ul style="list-style-type: none"> išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio stebėsenos ir duomenų teikimo taisyklių nustatymas
Padarinių švelninimas	<ul style="list-style-type: none"> metano išmetimo padarinių švelninimo planų parengimas ir įgyvendinimas 	<ul style="list-style-type: none"> metano ventiliacijos požeminėse anglių kasyklose uždraudimas, taip pat iš drenavimo sistemų (<i>nuo 2025 m.</i>) ir iš ventiliacijos šachtų (<i>nuo 2027 m.</i>) išmetamų dujų fakelinio deginimo uždraudimas

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis pasiūlymu dėl reglamento.

Išvados ir rekomendacijos

57 Per mūsų auditą vertinta, ar 2014–2020 m. ES parama veiksmingai prisidėjo prie atrinktų septynių ES regionų, kuriuose anglių pramonės veikla mažėja, socioekonominės ir energetikos pertvarkų. Darome išvadą, kad teikiant ES paramą anglių pramonės regionuose mažai dėmesio skirta darbo vietų kūrimui ir energetikos pertvarkai ir kad, nepaisant bendros pažangos, kai kuriose valstybėse narėse anglis tebėra reikšmingas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų šaltinis.

58 Pirma, nagrinėjome, ar atleistiems darbuotojams rengti reikiami mokymai ir ar teikta pagalba ieškant darbo. Regioninės valdžios institucijos gebėjo šiam tikslui panaudoti tiek nacionalines, tiek ES lėšas. Nustatėme, kad atleisti anglių pramonės sektoriaus darbuotojai galėjo dalyvauti ESF lėšomis finansuotuose mokymo kursuose, tačiau duomenų apie jų dalyvavimą trūksta. Daugumoje per mūsų auditą nagrinėtų regionų atleistiems darbuotojams sąlygos darbo rinkoje apskritai buvo palankios, todėl rizika, kad atleisti darbuotojai gali likti bedarbiais, buvo mažesnė (26–32 dalys).

59 Antra, vertinome, ar valstybės narės kartu su Komisija nustatė anglių pramonės regionų socioekonominio vystymosi poreikius ir ar nukreipė lėšas atitinkamiems tikslams siekti. Atrinkti anglių pramonės regionai ES lėšas naudojo įvairiais būdais pagal konkrečius savo poreikius, tačiau dėmesio socioekonominėi ir energetikos pertvarkoms skirta mažai. Pastebėjome, kad dauguma regionų savo pertvarkos strategijas parengė 2014–2020 m. laikotarpio pabaigoje.

60 Matėme, kad tiesiogiai dėl ERPF investicijų darbo vietų sukurta palyginti mažai. Nustatėme, kad daugumoje į mūsų imtį įtrauktų regionų finansuoti projektai energijos taupymui ar energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų išteklių pajėgumams reikšmingo poveikio nepadarė (33–43 dalys).

61 Nuo 2018 m. Komisija teikė anglių pramonės regionams įvairaus pobūdžio ekspertinę pagalbą, o 2020 m. pateikė pasiūlymą dėl 19,3 milijardo eurų biudžeto Teisingos pertvarkos fondo įsteigimo. Savo nuomonėje dėl Komisijos pasiūlymų dėl TPF reglamento pabrėžėme, kad Komisija neatliko išsamios analizės, kokių rezultatų pasiekta ankstesniuose ES finansavimu šiuose regionuose ir kokie yra likę šių regionų poreikiai. Taip pat nustatėme fondo planavimo spragų, ir tai, kad valstybėms narėms buvo sunku panaudoti skirtą finansavimą veiksmingai pertvarkai paremti per nustatytą laikotarpį. Dėl šių silpnųjų aspektų kyla rizikos, kad lėšos, kurios buvo skirtos pertvarkos socioekonominių ir aplinkosaugos sąnaudų naštai palengvinti, gali būti išleistos, o

veiksminga pertvarka – neįvykti. Dėl 2022 m. prasidėjusios Rusijos invazijos į Ukrainą ši rizika padidėjo dar labiau (44–48 dalys).

1 rekomendacija. Tikrinti, ar Teisingos pertvarkos fondas yra naudojamas veiksmingai ir efektyviai anglių pramonės ir daug anglies dioksido išmetančių regionų perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos socialiniam ir ekonominiam poveikiui mažinti, ir

---

Tvirtindama teritorinius teisingos pertvarkos planus ir programas bei jų pakeitimus, vykdydama stebėseną ir teikdama informaciją apie tų planų ir programų įgyvendinimą, Komisija turėtų tikrinti, ar valstybės narės:

- a) yra suplanavusios priemones ir nustačiusios tvarkaraštį, kaip bus nutraukiamas anglių naudojimas ir kaip bus pertvarkoma intensyvia tarša anglies dioksidu pasižyminti veikla, laikantis ES klimato srities tikslų;
- b) užtikrino, kad programose numatyti išteklių neviršytų finansinių poreikių, kurie buvo nustatyti atsižvelgiant į pertvarkos tempą, ir
- c) užtikrino įvairių ES ir nacionalinių finansavimo šaltinių papildomumą ir koordinavimą.

Tikslinė įgyvendinimo data: 2022 m. – teritoriniams teisingos pertvarkos planams ir programoms priimti; 2026 m. – stebėsenai vykdyti ir ataskaitoms teikti.

62 Galiausiai vertinome, ar iš anglių išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažėjimas atitiko ES anglių gavybos mažėjimo tendencijas. Nustatėme, kad deginant anglis išmetamas CO₂ kiekis labai sumažėjo, tačiau vietoj šalių viduje kasamų anglių kartais buvo naudojamos importuotos anglys arba kitas iškastinis kuras. Bendro elektros energijos ir šilumos kiekio, pagaminamo naudojant anglis, dalis šešiose ES šalyse 2020 m. vis dar sudarė daugiau kaip 15 %.

63 Taip pat nustatėme, kad pranešami duomenys apie metano kiekį, išmetamą iš uždarytų ar apleistų kasyklų, buvo nepakankamai patikimi ir kad iš tokių kasyklų išmetamo metano panaudojama labai nedaug, išskyrus Vokietiją. Duomenų teikimas apie išmetamą šių dujų kiekį ir jo mažinimas šiuo metu nėra tinkamai reglamentuojamas, tačiau pagal 2021 m. gruodžio mėn. paskelbtą Komisijos pasiūlymą šiuos klausimus siekiama spręsti (49–56 dalys).

2 rekomendacija. Dalytis gerosios patirties išmetamo metano kiekio matavimo ir valdymo pavyzdžiais

---

Komisija, remdamasi 2021 m. pasiūlymu dėl reglamento dėl energetikos sektoriuje išmetamo metano kiekio mažinimo, turėtų rinkti ir skleisti informaciją apie valstybių narių gerosios patirties matuojant ir valdant iš uždarytų ar apleistų anglių kasyklų išmetamą metano kiekį pavyzdžiais.

Tikslinė įgyvendinimo data: 2025 m.

Šią ataskaitą priėmė I kolegija, vadovaujama Audito Rūmų narės Joëlle Elvinger, 2022 m. rugsėjo 21 d. Liuksemburge įvykusiame posėdyje.

Audito Rūmų vardu

Pirmininkas
Klaus-Heiner Lehne

Priedas

ES anglių gavyba ir sunaudojimas

(tūkstančiais tonų)

Valstybės narės	2010		2015		2020	
	Gamyba	Sunaudojimas	Gamyba	Sunaudojimas	Gamyba	Sunaudojimas
Belgija	2 005	7 836	1 274	6 329	1 140	4 613
Bulgarija	30 749	34 080	36 797	37 915	23 055	23 915
Čekija	58 180	55 599	48 984	48 657	34 113	37 281
Danija	-	6 521	-	3 154	-	1 240
Vokietija	197 914	249 172	200 171	255 305	120 452	151 630
Estija	22	60	8	29	15	12
Airija	-	2 024	-	2 401	-	708
Graikija	56 520	58 319	46 246	44 548	14 054	14 645
Ispanija	10 561	16 582	4 695	26 272	567	5 554
Prancūzija	3 219	21 787	3 315	17 512	2 417	10 421
Kroatija	-	1 198	-	1 021	-	603
Italija	4 211	25 705	1 768	21 581	1 292	9 152
Kipras	-	27	-	6	-	22
Latvija	-	170	-	81	-	39
Lietuva	-	316	-	265	-	221
Liuksemburgas	-	111	-	84	-	66
Vengrija	10 195	11 761	10 267	11 423	6 991	8 097
Malta	-	-	-	-	-	-
Nyderlandai	2 130	14 228	2 117	20 056	1 947	8 288
Austrija	1 431	6 472	1 379	6 103	1 370	5 025
Lenkija	142 963	144 591	145 477	138 339	108 476	111 560
Portugalija	-	2 705	-	5 512	-	957
Rumunija	31 129	32 611	25 493	27 858	15 031	16 678
Slovėnija	4 430	4 950	3 168	3 613	3 175	3 491
Slovakija	4 093	9 333	3 637	8 049	2 187	5 608
Suomija	866	8 256	915	5 271	796	3 639
Švedija	1 197	4 283	1 187	4 060	1 070	3 153
ES 27	561 815	718 697	536 898	695 445	338 149	426 620

Šaltinis: Eurostatas.

Akronimai ir santrumpos

CO₂: anglies dioksidas

ERPF: Europos regioninės plėtros fondas

ESF: Europos socialinis fondas

ESF: Europos socialinis fondas

ESI fondai: Europos struktūriniai ir investicijų fondai

JTC: Jungtinis tyrimų centras

NEKSVP: nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas

PM_{2,5}: smulkios kietosios dalelės

SF: Sanglaudos fondas

SSGG: stiprybės, silpnybės, galimybės, grėsmės

TPF: Teisingos pertvarkos fondas

VP: veiksmų programa

Terminų žodynelis

Daug anglies dioksido išmetantys regionai: regionai, kuriuose iškastinis kuras plačiai naudojamas elektros energijos gamybai, šildymui arba pramoniniuose procesuose, todėl išmetamas didelis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.

Energinės anglis: daugiausia elektrinėse naudojamos anglis elektros ir šilumos gamybai.

Europos struktūriniai ir investicijų fondai: penki pagrindiniai ES fondai, kurių bendromis lėšomis visoje ES 2014–2020 m. laikotarpiu remiamas ekonomikos vystymasis: Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas, Sanglaudos fondas, Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas.

Europos žalioji kursas: 2019 m. priimta ES ekonomikos augimo strategija, kuria siekiama iki 2050 m. ES užtikrinti poveikio klimatui neutralumą.

Mažoji ir vidutinė įmonė (MVĮ): įmonė, kurioje dirba mažiau kaip 250 darbuotojų ir kurios metinė apyvarta neviršija 50 milijonų eurų arba metinis balansas neviršija 43 milijonų eurų.

NUTS: *Nomenclature des unités territoriales statistiques* – sistema, pagal kurią statistikos ir regioninės politikos kūrimo tikslais ES regionai skirstomi į tris grupes pagal gyventojų skaičių, iš kurių NUTS 1 yra didžiausias, o NUTS 3 – mažiausias regionas.

Paryžiaus susitarimas: 2015 m. pasirašytas tarptautinis susitarimas, kuriuo siekiama apriboti visuotinį atšilimą, kad temperatūra nepakiltų daugiau nei 2° C, dedant visas pastangas, kad temperatūros padidėjimas neviršytų 1,5° C.

Partnerystės susitarimas: susitarimas tarp Komisijos ir valstybės narės arba ES nepriklausančios šalies pagal ES išlaidų programą, kuriame nustatomi, pavyzdžiui, strateginiai planai, investavimo prioritetai arba prekybos ar paramos vystymuisi teikimo sąlygos.

Poveikio klimatui neutralumas: padėtis, kai žmogaus veikla nesukelia jokio grynojo poveikio klimatui.

SSGG analizė: subjekto, jurisdikcijos arba programos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė.

Šiltnamio efektą sukeliančios dujos: atmosferoje esančios dujos, pavyzdžiui, anglies dioksidas arba metanas, kurios, absorbuodamos ir skleisdamos spinduliuotę, sulaiko šilumą ir taip šildo Žemės paviršių, sukeldamos vadinamąjį šiltnamio efektą.

Valstybės pagalba: tiesioginė ar netiesioginė valstybės parama įmonei ar organizacijai, suteikianti pranašumo prieš konkurentus.

Veiksmų programa: pagrindinė ES finansuojamų sanglaudos projektų įgyvendinimo nustatytu laikotarpiu programa, kurioje išdėstomi prioritetai ir tikslai, nustatyti Komisijos ir atskirų valstybių narių sudarytuose partnerystės susitarimuose.

Komisijos atsakymai

<https://www.eca.europa.eu/lt/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Chronologija

<https://www.eca.europa.eu/lt/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Audito grupė:

Audito Rūmų specialiosiose ataskaitose pateikiami auditų, susijusių su ES politika ir programomis arba su konkrečių biudžeto sričių valdymo temomis, rezultatai. Audito Rūmai audito užduotis atrenka ir nustato taip, kad jos turėtų kuo didesnę poveikį, atsižvelgdami į neveiksmingumo ar neatitikties teisės aktams rizikas, susijusių pajamų ar išlaidų lygį, būsimus pokyčius ir politinį bei viešąjį interesą.

Šį veiklos auditą atliko Audito Rūmų narė Joëlle Elvinger vadovaujama I audito kolegija „Tvarus gamtos išteklių naudojimas“. Auditui vadovavo Audito Rūmų narys Nikolaos Milionis, jam padėjo kabineto vadovas Kristian Sniter ir kabineto atašė Matteo Tartaggia, pagrindinis vadybininkas Emmanuel Rauch, užduoties vadovas Jindřich Doležal, auditoriai Gareth Roberts, Kurt Bungartz, Krzysztof Zalega, Pekka Ulander, Maria Eulàlia Reverté I Casas ir Mihaela Vacarasu. Grafinę pagalbą teikė Marika Meisenzahl. Lingvistinę pagalbą teikė Richard Moore ir Fiona Urquhart.

Iš kairės į dešinę: Kristian Sniter, Emmanuel Rauch, Maria Eulàlia Reverté I Casas, Nikolaos Milionis, Matteo Tartaggia, Pekka Ulander, Jindřich Doležal.

AUTORIŲ TEISĖS

© Europos Sąjunga, 2022 m.

Europos Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika nustatyta [Audito Rūmų sprendime Nr. 6-2019](#) dėl atvirųjų duomenų politikos ir pakartotinio dokumentų naudojimo.

Jeigu nenurodyta kitaip (pavyzdžiui, atskiruose pranešimuose dėl autorių teisių), ES priklausantis Audito Rūmų turinys yra licencijuojamas pagal [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licenciją](#). Todėl paprastai pakartotinis naudojimas yra leidžiamas, jeigu tai tinkamai pažymima ir nurodomi bet kokie padaryti pakeitimai. Tie asmenys, kurie pakartotinai naudoja Audito Rūmų turinį, neturi iškreipti pirminės prasmės ar minties. Audito Rūmai nėra atsakingi už bet kokius pakartotinio naudojimo padarinius.

Būtina gauti papildomą leidimą, jei tam tikrame turinyje vaizduojami privatūs asmenys, pavyzdžiui, Audito Rūmų darbuotojų nuotraukose, arba jame pateikiami trečiųjų asmenų kūriniai.

Gavus tokį leidimą, juo panaikinamas ir pakeičiamas pirmiau minėtas bendrasis leidimas ir jame aiškiai nurodomi bet kokie naudojimo apribojimai.

Siekiant naudoti ar atgaminti turinį, kuris nepriklauso ES, gali reikėti prašyti leidimo tiesiogiai iš autorių teisių turėtojų:

10, 15 diagramos, piktogramos: šios diagramos parengtos naudojant [Flaticon.com](#) išteklius. © [Freepik Company S.L.](#) Visos teisės saugomos.

Programinei įrangai ar dokumentams, kuriems taikomos pramoninės nuosavybės teisės, pavyzdžiui, patentams, prekių ženklams, registruotiems dizainams, logotipams ir pavadinimams, Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika netaikoma.

Europos Sąjungos institucijų europa.eu domeno svetainėse pateikiamos nuorodos į trečiųjų asmenų svetaines. Audito Rūmai jų nekontroliuoja, todėl raginame peržiūrėti jose pateiktą privatumo ir autorių teisių politiką.

Audito Rūmų logotipo naudojimas

Audito Rūmų logotipas negali būti naudojamas be išankstinio Audito Rūmų sutikimo.

PDF	ISBN 978-92-847-8809-5	ISSN 1977-5725	doi:10.2865/111097	QJ-AB-22-020-LT-N
HTML	ISBN 978-92-847-8801-9	ISSN 1977-5725	doi:10.2865/042749	QJ-AB-22-020-LT-Q

Tam, kad būtų pasiekti ES klimato tikslai, labai svarbu laipsniškai atsisakyti anglių. 2020 m. ES, siekdama paremti perėjimą prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, įsteigė 19,3 milijardo eurų vertės Teisingos pertvarkos fondą. Kad būtų galima pasimokyti iš patirties įgyvendinant šio fondo lėšas, įvertinome, ar 2014–2020 m. ES parama veiksmingai prisidėta prie ES regionų, kuriuose anglių pramonės veikla mažėjo, socioekonominės ir energetikos pertvarkų. Darome išvadą, kad teikiant paramą darbo vietų kūrimui ir energetikos pertvarkai skirta mažai dėmesio, todėl poveikis buvo padarytas nedidelis, ir kad, nepaisant bendros pažangos, kai kuriose valstybėse narėse anglis tebėra reikšmingas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų šaltinis. Rekomenduojame imtis veiksmų, kad būtų veiksmingai ir efektyviai pasinaudota Teisingos pertvarkos fondo lėšomis ir užtikrintas geresnis uždarytų ar apleistų kasyklų išmetamo metano kiekio matavimas ir valdymas.

Audito Rūmų specialioji ataskaita parengta pagal SESV 287 straipsnio 4 dalies antrą pastraipą.

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI

Europos Sąjungos
leidinių biuras

EUROPOS AUDITO RŪMAI
12, rue Alcide de Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tel. +352 4398-1

Užklausos: eca.europa.eu/lt/Pages/ContactForm.aspx
Interneto svetainė: eca.europa.eu
Twitter: @EUAuditors